

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 21. LISTOPADU 1948

ZA Kčs 3.50

Politická mapa Evropy

DR FRANTIŠEK KAFKA

Ceny

JIRÍ HEJDA

Narodila se nová literární kritika?

ZDENĚK DANŠOVSKÝ

Je Hitler živ?

EUGEN ERDELY

Spoutaná věda

DOC. DR FRANTIŠEK BĚHOUNEK

Proč nemlčím?

MICHAL MAREŠ

Poznámky k jedné řeči — Lom — Trvale zamračeno? — Falešné pozlátko — Nad troskami pražské radnice — O pražském vysílání — Jak bolavé místo přestane bolet — Co je nacismus? — Děti, učitelé a národ — Jakého člověka vytváříme? — K případu Michala Mareše — Můj případ — Studentské valné hromady

Cigaretové papírky a dutinky *Abadie*

Uohovejte si reportáž z norimberského procesu jako dokument nejdůležitější události posledních let na poli mezinárodního práva.

Nadpor. Dr. Rostislav Kocourek

SVĚT ŽALUJE V NORIMBERKU

400 stran zajímavého a poutavého textu za pouhých 80 Kčs u všech knihkupců.

FR. BOROVIČ

Práce našich rukou

je prací pro národ.

Ve dvouletce dáme našemu lidu uspokojivější množství nejpotřebnější obuvi a punčoch. Přebytky naší výroby obdrží naši obchodní přátelé v zahraničí, odkud dovážíme ty suroviny a výrobky, kterých doma nemáme.

I vývozem sloužíme národu.

Bata Národní podnik

DAR PRO ŽIVOT

Vášův-Trávníčkův

**SLOVNÍK
JAZYKA
ČESKÉHO**

Vytištěno v jednom svazku na předválečném biblovém papíře. Za cenu brož. 390 Kčs, váz. v plátně 450 Kčs obdržíte u všech knihkupců

FR. BOROVIČ

OBSAH DNEŠKA Č. 34: FERDINAND PEROUTKA: Rozkol nebo jednota? — ALENA BERNÁŠKOVÁ: Úvahy tří Američanů. — MORAVUS: Čech odpovídá Slovákům. — VÁCLAV KLUZÁK: Pohraničí - dítě vnitrozemí. — PEARL S. BUCKOVÁ: Černošská otázka v Americe. — DR. L. H.: Povídky o dávkce z přírůstku na majetku. — Nehospodárnost s lidmi. — Teohnika státního života. — Nadgenerační spravedlnost. — Poučení ze Západu. — Spis D II 31/45. — Platila jsem pojistku. — Velcí a drobní vynálezci. — Svátková anarchie. — O mládež. — Zřídíme populační ústav? — Rozhlas na rozcestí. — Jakého člověka vytváříme. — Profesorské stesky. — Michal Mareš má mlčet.

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Va-

Dr František Kafka

Politická mapa Evropy

Tolik se mluví o protivách SSSR a USA, a přece je tolik společného v jejich přírodním ústrojí. Především ona rozlehlost, zasahující od Tichého oceánu k břehům Atlantiku či od Tichého oceánu k Baltu a k Černému moři. Žádné vnitřní hranice. Jednotný lid, i když spěš národností mnoha. Světové zájmy mocenské. Víra, že vlastní politický systém je nejlepší nejen pro zemi samu, ale i pro celý svět. Vnitřní hospodářský růst, opřený o prameny surovinové ve vlastní zemi, i dostatek zdolných pracovníků. Oba systémy, americká demokracie, opírající se o Prohlášení nezávislosti i lidských práv, i sovětský systém volených rad, opírající se o leninský program a Velkou říjnovou revoluci, označují samy sebe za demokratické systémy. Viděli jsme letos způsob voleb do Nejvyššího sovětu. Bylo to hospodářské zápolení všech složek, které tvoří sovětské národní hospodářství, zápolení o vyšší výkon v pětiletce a zápolení o to, aby do vrcholného sboru, představujícího demokracii sovětskou, se dostali nejlepší lidé, které lid mohl mezi sebou najít. Továrny i kolchozy, spisovatelé i městské sověty, venkované i dělníci mohli výběrem vysílati své nejlepší k tvorbě zákonů i ke kontrole státní administrativy, jež se rozbihá k mírové tvorbě. Účast na volbách byla téměř stoprocentní, záporné hlasy nedosahovaly ani zlomku procenta. Znamenalo to, že za sovětským systémem stojí sovětský lid, že není žádná opozice, která by dovedla předložit jiný program nebo se snažila opravit, co vládní řady pro stát vymýšlejí. Tento systém, opírající se o jedinou vládní stranu, jež je stranou výběrovou, nikoli masovou, stranou nejlepších bojovníků za myšlenku, spočívá duchovně na hesle, že socialistický stát lze uskutečnit v přítomné době jen vládou dělné třídy, vládou proletariátu, vládou dělníků a rolníků, dnes již rozšířenou na všechny pracující vrstvy národa.

Balkán

Jestliže budeme posuzovat systémy vlád, jež jsou dnes u moci v Rumunsku, Bulharsku či Jugoslavii, s hlediska jejich účelovosti, kterou je uskutečnění vlády dělné třídy, dohánění zpozdilého tempa sociálního vývoje revolučním skokem, odstranění neosvědčivší se monarchické vlády a vybudování hospodářství zemí vyčerpaných válkou, shledáme tentýž základní princip výkonu vládní moci, vládu »národní fronty« či vedoucí skupiny bez přímé účasti opozice. Je to vysvětlitelné jen poválečným rozvratem, v nichž tyto země, po porážce či těžkých vnitřních zápasech válečných se ocitají. Nenazýváme tyto vlády eufemisticky vládami, v nichž všechny složky země jsou zastoupeny. V Bulharsku byly provedeny volby, podle nichž 60 procent hlasů získali komunisté a podle nichž Vlastenecká fronta oprávněně stojí v čele národa; podle zpráv vládních vůdcové opozice snaží se opírat se o určité zahraniční skupiny nebo se snaží využít rozporu mezi cenami a mzdami. Známe i rozpor ve stanovisku Anglie a Ameriky na straně jedné a SSSR na straně druhé, pokud jde o otázku, zda vláda v čele země reprezentuje zcela zemi. Nezbývá však, než ponechat právě těmto zemím, aby provedly hospodářské reformy, které většina přeje si uskutečnit, a aby daly sobě ten režim, jež lid chce. Nemálo přispívá k těmto skutečnostem i zeměpisná blízkost jádra »slovanské družby národů«, Sovětského svazu. Volby, pokud tu byly provedeny, měly za účel ukázat světu, že za vládou jde lid. Nebyly mě-

řídlem možností, kterých se té či oné opoziční skupině mohlo dostat v přízni lidu.

Řecko

Napadají-li Anglie i Amerika vládní systémy balkánských států, jež do určité míry kříží jejich mocenské zájmy v těchto oblastech, s neméně bojovnou účinností napadány jsou volby v Řecku těmi, kdož snaží se o uskutečnění myšlenek Říjnové revoluce, ať jsou to socialisté či komunisté naši, polští nebo jugoslávští, či vládní místa Sovětského svazu. Volby, provedené letos v dubnu, byly provedeny za okázalé 40procentní neúčasti levicových stran i organizací. V Řecku šlo o otázek několik. Král nebo republika? To znamená i silnější či slabší vliv Anglie, jež je tu tangována svým zájmem o Středomoří. Liberalismus nebo socialismus? Otázky, jež někdy propukají až k malým ukázkám řádné občanské války. Výsledek voleb přinesl většinu monarchistům a vedl zanedlouho k návratu krále Jiřího do země. Vláda byla vytvořena tak, že jsou v ní sami monarchisté; socialisté v ní nejsou: 15 členů jsou »populisté«, 2 národní liberálové a 1 reformista.

Polsko

Obdobný tlak, který Anglie a Amerika vykonávaly na vytvoření vlády v Bulharsku, vedl v Polsku k rozšíření původní lublinské vlády o stranu Mikolajczykova. Volby, které by ukázaly, jaký je poměr jednotlivých stran vládního bloku, nebyly dosud provedeny. Několikrát slíbeny, byly nyní posunuty do ledna 1947. Ve vládě jsou komunisté, socialisté, lidová strana Mikolajczykova, jakož i socialisticky smýšlející »demokratické tovaryšstvo«. Hlasování o třech základních otázkách polské politiky přineslo 81—93procentní většinu pro vládní propozici: otázka západních hranic, pozemkové reformy a neobnovení senátu. V posledním bodě Mikolajczyk byl podle vládního sčítání poražen. Neuznal však výsledky sčítání a tvrdí, že jeho posice v zemi je silnější. Kontrolu, jak silný je ten který partner vlády, přinesou až volby. Vládní fronta sama má však zřejmý socialistický charakter a jen ona může uvést dnešní Polsko na realistickou politickou cestu, jež dovolí strávit zeměpisný přesun státu od východu k západu, politický přesun od západu k východu.

Československo

Není nezajímavé vřadit sem výsledky našich voleb. Nikdo v cizině nemůže tvrdit, že by systém československé vlády Národní fronty nebyl systémem demokratickým. Hlasově se to projevilo velkou účastí volební, nepatrnou absencí a mizivým procentem bílých lístků. U nás skončil systém stavovských stran. Skončil ostatně v celé Evropě, kde se někde udržoval jako důsledek historického vývoje, stavovského štěpení politických skupin či fašistické soustavy (Itálie). Naše strany jsou dnes stranami ideovými, procházející celým národem a všemi jeho vrstvami v kolném průřezu shora dolů. Komunistická strana se tu postavila — a možno říci v protikladu ke svým theoretickým základům a k programu diktatury proletariátu — na stanovisko demokratické, spoluvládne s druhými stranami, jež mají program socialistický, sociální nebo sociálně-reformní. Jedno si při československém systému uvědomme, hesle, jež platí pro posuzování vládního systému všech zemí průmyslových; že bez dělnické třídy vládnout nelze. Že výrobní prostředky netvoří dnes již jen kapitálové investice, ať jsou znárodněny či neznárodněny, nýbrž i masy dělnických rukou.

Promítneme-li si do této these výsledky francouzských voleb, i když znamenají okamžitý přeliv nervosních a fluktujičích středostavovských voličů k pravici, poznáme, že trvalá vláda kteréhokoliv státu nemůže se dnes udržet v Evropě bez účasti zástupců dělnické třídy. A proto není náhodné, že v tomto článku zjišťujeme právě, jak silná je početně skupina, představující dělnictvo v té které zemi, resp. jakého vlivu nabyla dělnická třída revolucí v té či oné zemi. U nás byla revoluce nekrvavá. Přinesla o vlásek silnější zastoupení stranám marxistickým proti skupině druhé, strany národně socialistické a strany lidové, kterou ani v řadách komunistických neoznačují za »pravici«, poněvadž duchovně tvoří něco protichůdného oněm skupinám, které na př. v Holandsku či v Belgii nebo ve Francii lze označit za pravici. Příslušníci pravicových stran československých před r. 1938, agrární, živnostenské, ligistů i nár. demokratické strany, jsou dnes zastoupeni ve všech stranách Národní fronty. Agrární vesnice se přelila pod rudý prapor Ďurišův, o Najmanovy živnostníky usilují všechny strany, národně demokratická inteligence se nachlila slovanským programem Nejedlého tak, jako kdysi programem Kramářovým, a těchto přeskupení nastalo více, než by bylo lze očekávat od národa tak stavovsky vyhraněného, že počet stran přerůstal počet měsíců v roce. Stavovská hierarchie parlamentu před r. 1938 nás v mnohem uchránila před sklony k »stavovské« hierarchii fašistické, to nebudíž zapomenuto. (Stejně tak silné postavy obou presidentů dovedly mravně zastínit zdánlivé siláctví »vůdců« systému italského či německého!). V dnešním přerodu československé demokracie seskupili jsme se tedy podle ideovosti programů stran, nikoli podle jejich stavovského charakteru. Mohou se tedy udržovat strany jen tím, čím vznikly a sílily, p r o h l u b o v á n í m i d e o v ě h o j á d r a ! Politický zápas je neméně duchovním zápasem, jako jím je zápas kulturních idejí. A právě v tom, že o program socialismu, o cesty k jeho uskutečnění mezi sebou soutěží strany tři, vidíme velkou členitost a skutečně konstruktivní prvky československého vládního systému, i možnost jeho prohlubování po stránce ideové do budoucna.

Maďarsko

Jak podivný zvrát můžeme pozorovati v oněch nejjasněji poražených státech Evropy, ve vedoucích státech Osy, v Itálii, v Německu a Rakousku, i v satelitním státu Osy, jak se na západě lidumilně říká Maďarsku.

Není účinnějšího důkazu o realitě volebních výsledků maďarských nad okolnost, že v regenerujícím se státě nezvítězili komunisté, kteří by podle všech předpokladů měli k tomu podmínky: země byla obsazena sovětským vojskem, mocenské prostředky mohly být kontrolovány a zmnohonásobovány právě bezprostředními zásahy zvenčí. A přece výsledek přinesl vítězství straně malorolnické. Lze říci, že tlak budí často protitlak. To však nebylo by úplným vysvětlením maďarské vládní soustavy, vyplynulé z voleb. Je to fronta maďarské nezávislosti, v níž dominují malorolníci a již spoluúčastní se jak socialisté, tak komunisté. Zde nutno se navrátit k určitým faktům předválečným: k bolševické revoluci Khunové, která je ještě příliš v paměti dnešní maďarské generace dorostlých mužů i žen, se všemi bolestnými ranami inflace peněz, marné války se Slovenskem i konečného rozpadu vládní moci, jež vyústila v diktaturu horihyovského režimu, a k faktu druhému, jenž kladně působil ve prospěch malorolnické strany: k její reálné, skutečně demokratické politice předválečné, jež se nedávala strhovatí siláctvím sousedních fašismů, nýbrž usilovala o nápravu sociálních protikladů stále ještě feudálního státu i o součinnost s kladnými silami evropské mezinárodní politiky, jak se projevovaly ve Společnost národů. Ale zároveň se již v trojúhelníku strany občanské-socialistické-komunistické projevuje onen základní obrazec politické soustavy

středo- a západoevropských zemí po světové válce, jež objevíme na mapě volebních výsledků či vládních soustav tohoto kontinentu.

Jasně se jeví právě

v Itálii

Vyhrála tam především republika proti monarchii, zatížená součinností s mussoliniovským fašismem. Zjev tožný, jako pád monarchií ruské, rakousko-uherské a německé po válce světové. Politicky získali nejvíce hlasů křesťanští demokrati (3.8 mil.), pak socialisté (2.7 mil.), dále před změtí menších stran vedou komunisté (2.55 mil.). Ve vládě jsou křesťanští demokrati zastoupeni osmi místy, socialisté i komunisté mají po čtyřech křeslech a republikáni dva ministry. Je to koalice čtyř proti dřívější koalici šesti stran.

V Rakousku

volcím pod prapory čtyř okupačních armád, výsledky ukázaly v podstatě návrat k onomu rozvrstvení politickému, jež tu bylo, než Dollfuss dal střílet do domů dělnické Vídně. Zvoleno bylo 85 katolíků, 76 socialistů a 4 komunisté. Je to téměř rovnováha bloku měšťanského s blokem socialistickým. Mohl by být tento výsledek při prozíravosti vůdců všech stran skutečným opěrným bodem pro nový vývoj rakouské demokracie, poučené vadami fašismu klerikálního i hitlerovského.

Německo

Zajisté neočekával nikdo, kdo zná poměry v různých zónách Německa, že by výsledky voleb v jednotlivých pásech se zcela kryly. Již z jara letošního roku, kdy byly provedeny volby do některých samosprávných orgánů v americké zóně, ukázaly se dvě silné skupiny politické: o málo silnější katolická pravice a o něco slabší socialistická levice, nesplynuvší tu s komunisty. Ve francouzské zóně silně vedou též křesť. demokrati s 1,160.000 hlasy proti půl milionu socialistů a 160.000 komunistů. V zóně britské — pomijíme tu získané mandáty, poněvadž ve volební soustavě většinové by počet poslanců skresloval obraz politické nálady občanstva — získali křesťanští demokrati 5,4 mil., socialisté 5 mil., na třetím místě, i když to nebylo vyjádřeno mandátově, jsou komunisté, daleko za nimi liberálové a strana středu. V zóně ruské slučovací proces mezi socialisty a komunisty byl skončen. Zvítězila tato sjednocená socialistická strana. Až na Berlín. Zde je zřejmý vliv rozdělení Berlína na čtyři okupační zony. Ale ještě jeden — opět vzpomínkový moment tu zabránil zvítězit socialistům. Stín Eberta a Noska. To je názor těch, kdož žijí i minulostí předhitlerovskou. Nebo stín Goebbelse a Goeringa. To je názor těch, kdož vidí čerstvý nátěr na starých navěstních plochách berlínského Sportpalastu...

Španělsko

Země vzrušují světový tisk obvykle výsledky svých voleb. Jsou dvě země na okraji evropského poloostrova, jež vzrušují svět tím, že v nich volby již příliš dlouho nebyly: polodiktátorský systém portugalský a diktatura Francova ve Španělsku. Poslední volby, které Španělsko zažilo, byly volby, provedené počtem výstřelů z pušek, kulometů a děl: občanská válka, v níž podlehla socialistická část země. Bude potřeba nových voleb tohoto druhu, aby země dostala onu vládu, jež odpovídá skutečné vůli obyvatelstva? Vyjasní se zájmy, které nad tímto nákladištěm a překladištěm svého světového obchodu mají jiné státy?

Severské státy

Nemáme mnoho údajů o výsledcích voleb v drobných státech severských. Jejich poklidný život se vyvíjí po desetiletí v rámci liberalistického parlamentarismu, jenž v průmyslovém Švédsku je veden reformistickou

sociální demokracii, jež po léta měla většinu. I tato vláda se hodně opotřebovala, psychologicky, jako každé vedení státu, jsoucí delší dobu u kormidla. Byla vystavena za války mnoha úskalím otázek mezinárodních, spolupráce s Anglií, dodávek Německu i sousedství bojujícího Finska. Sociální standard, opřený o mohutný průmysl, dovoluje nikoliv revoluční, ale vývojovou taktiku socialismu.

V Holandsku

upoutá na prvý pohled malý, ale přece pozoruhodný vzešup komunistické strany, jež dosáhla více než 10 procent hlasů. Ve vládě nejsou zastoupeni vůbec. Vládu vytvořili katolíci, dosáhnuvší 28 procent hlasů, a strana práce, dosáhnuvší ve volbách dokonce 30.8 procent hlasů v podstatě sociálně-demokratická strana anglického typu, vzniknuvší sloučením socialistů s demokratickou stranou. V Holandsku upoutá velký vliv náboženských názorů na přeskupování politické. Protestantská protirevoluční strana získala téměř 13 procent hlasů, jiná protestantská strana křesťanská má 7.8 procent, katolíci však získali většinu. Zde je možno pozorovat, co bylo shora řečeno: bez komunistů lze vládnout v průmyslově rozvitých státech (a Holandsko se v poslední době silně industrialisuje a spolupracuje s Belgií, Lucemburskem a Francií k ochraně průmyslových zájmů!) jen tam, kde dělnická třída je reprezentována jinou, silnější stranou dělnickou.

V Belgii

jsou v opozici zase křesťanští sociálové. Ve vládě je 6 socialistických, 6 liberálních, 4 komunističtí a 3 nezávislí ministři. Zajímavě se projevuje otázka monarchistická, jež směřuje proti králi Leopoldovi, ne proti monarchii samé, hledající regentství či nástupnictví Leopoldova bratra, než nastoupí Leopoldův syn. Kdyby křesťanští sociálové byli vytvořili vládu, rozvířili by bezprostředně otázku královskou, komplikovanou sňatkem krále s rexičtí hraběnkou. Republikány jsou jen komunisté. Vývoj země v otázkách sociálních je reformistický a opírá se o vysoký životní standard všech tříd.

Osud Francie

v letošních trojích volbách je znám z obširných novinových zpráv. Při prvním návrhu ústavy majorisovali komunisté a socialisté stranu Bidaultovu. Při referendu o návrhu zesílilo MRP a proto druhý návrh ústavy byl již kompromisem, zejména v otázce prezidentovy pravomoci a v otázce druhé poslanecké komory. Poslední volby přinesly útek k extrémům. Socialisté ztratili ve prospěch komunistů i levicové republikánské unie; radikálové, před nedávnem téměř rozdrčení, nyní znovu nabývají na váze, má-li se vytvořiti vláda, která nebude odkázána na dosti reakční stranu republikánské svobody. Nutno si uvědomit, že Bidaultovo MRP ztratilo své souběžce, zejména gaullistické, vlivem propagandy gen. de Gaulla i vlivem umírněné, koalici politiky s blokem komunistů i socialistů. Proto i doprava je útek k extrémním stranám. A přece ozdravení Francie není možné na straně jedné bez spoluúčasti dělné třídy na reformách sociálních i na výrobním procesu samém, ani bez ozdravení měnového, jež hodně závisí — jako vždy ve Francii — na nezlomeném vlivu dvou set rodin a na zahraniční kapitálové politice Ameriky. Silná komunistická strana je garancí, že politika Francie vůči Rusku nebude politikou paktů jen a jen západních. Zajmy Francie samé dovede tato strana navenek zastávat stejně solidárně, jako strany druhé, jak se ukázalo v otázce jednotné správy Německa. I zde platí, že zahraniční politika se dělá za celý národ, že vyjadřuje reálné síly a cíle celé země, i když nesmí se díti proti vůli jeho početné a politicky či hospodářsky významné skupiny.

Anglie

Že někdy reálné síly země dovedou v zahraniční politice přemoci vlastní názory vedoucí vládní strany, se

ukázalo v maloučké, zatím přeceňované revoltě, kterou několik desítek labouristů zvedlo proti Bevinovi, »socialistovi v konzervativních botách«, jak mi ho charakterisoval v rozmluvě dělník anglické továrny, socialista. A přece celá Bevinova minulost dělníka z doků a organizátora odborů mluví za jeho jasné socialistické přesvědčení. Anglie měla dlouhou dobu koalici vládu, »národní«, jak jsou zvyklí říkat, v níž nejvýraznější postavou byl Churchill. Válečné úsilí nedovolovalo pomýšlet na reformy sociální, u nichž však právě válečný čas působil jako zapálený doutnák. Vědělo se, že po letech vlastně konzervativního vedení, kde Attleeova účast znamenala projev dělnické solidarity s cíli války i s úsilím obranným, musí přijít doba sociální aktivity, i když anglický temperament a vysoký standard životní, v němž průměr anglického dělnictva — i ve srovnání s naším či německým předválečným průměrem — žil, zabraňoval rozmachu komunistů. Volby přinesly labouristům dokonale vítězství. Jejich reformistický program není splňován znárodnovacími dekrety jednoho dne. Jednají pomalu a důkladně, a splňují, co si předsevzali, resp. co předložili voličům jako svůj pracovní plán a volební program. Do budoucích hlavních voleb není labouristická vláda ohrožena ničím jiným, než možnou revolucí ve vlastních řadách. Anglie trpce nese, že Eden se dovedl s Ruskem dohodnouti s menšími psychologickými podrážděními, než to umí Bevin, a žehrá na to. Ale volby doplňovací, pokud byly v červenci a v říjnu v několika okresech provedeny, ukázaly, že většina labouristická je zatím neotřesená, i když snad poražený konzervativní kandidát získal o něco více hlasů, než měl v jarních hlavních volbách v téměř okrese. A zase se tu projevuje these, že dělnická třída musí být ve vládě zastoupena úměrně síle politické, není-li dokonce stranou vedoucí. A že v zemích vysokého standardu reformisté získávají před komunisty.

Revolucionáři a reformisté

Ale stejně tak možno při rozboru výsledků evropských voleb pozorovat, že čím rychlejší je tempo sociálního rozvoje, čím větší jsou rozpory tříd a čím vyšší je napětí, pod nímž se politický život spájí, tím více dostává se do popředí revoluční socialismus nad socialismem reformistickým. To je historie sociální demokracie v ruské okupační zóně v Německu a také na Slovensku. Jakmile reformisté rozhodnou se k spolupráci nikoliv oddělených stran, ale v organizačně sjednocené straně jediné, ztrácejí půdu pod nohama, ale i důvod existence. Přiznejme to otevřeně. Jsou to dvě cesty k témuž cíli. Ale není nezajímavé pozorovat, že si revoluční socialismus dovede velmi dobře vypůjčit a nosit oděv zcela reformistický. To je politika komunistů československých. Ne nadarmo bylo řečeno, že zvítězí ne na marxistický, ale na národní, československý, i když upřímně sociální program, který u nás jiné strany za opovržení předválečné strany komunistické hlásaly před válkou.

Nesocialisté

Není však nezajímavý i jiný zjev tohoto evropského divadla, a to je »osud měšťanského bloku« v té které zemi, totiž jeho důchodní náplně. Třeba přiznati, že voliče »křesťansko-demokratických« stran či jinak se nazývajících skupin spojuje v úle ne b ý t s o c i a l i s t o u. Ale je tu otázka n á b o ž e n s k á?! Vždyť měšťanstvo bývalo ve velké části nositelem volnomyšlenkářských myšlenek, francouzští social. radikálové, jejichž voliči utekl k »věřícím« stranám pravice, jsou toho nejjiskřivějším příkladem. Zde věřící katolíci i nevěřící občan středních vrstev se sešli jen zdánlivě na náboženské, ve skutečnosti na vysloveně majetek chránící ideologii. Není však přiznačné, že československá lidová demokracie, vedená Šrámkem, zakladatelem strany drobného křesťansko-sociálního dělnictva, dovedla najít před Mnichovem svou cestu a odmítla svod kapitalistického křídla bankovního, dovedla zachovat demokratickou náplň a dovedla svými

poznámky

představiteli jít do revoluce? Nerudiž tento významný rys československého politického života podceňován. Má význam i pro budoucnost.

V evropských volbách platilo několik zákonů psychologických, jež se tu a tam projevily přímo překvapivě. Tak zásada, že tlak budí protitlak. Únava z voleb, zjev Francie 1946, obdobný Německu, hnanému v letech 1932 a 33 až do znechucení k urnám. Zákon kyvadla, poslouživší britským labouristům. Návrat k starým jistotám, objevivší se v poražených státech. Zákon o místním účinnu voleb v malých zemích. Zákon o reálných silách imperií, jež překonávají stranický názor svých vedoucích státníků. A podobných pozorování by bylo lze najít celou řadu. Dokonalé evropské divadlo...

Amerika

Ale není divadlo americké proti všemu tomuto zmatku, který se odehrává na malých prostorách evropských zemiček, přímo mohutnou tragikomedii? Přesně podle zákona kyvadla byli posledními volbami demokrati vyvrženi ze svých posic, až na hlavu státu, aby jejich místo zaujali na dlouhou, dlouhou dobu republikánští politikové. Amerika nebyla doménou demokratické strany nikdy trvale. V roce 1912 dostal se Wilson k moci rozštěpením republikánů mezi Teddy Rooseveltovu a Taftovu kandidaturu. Šlo o mírný postup proti vzrůstající moci trustů, které nedovedl Taft důrazně čelit a byl Rooseveltem napaden. Wilson šel proti trustům tvrdě. V roce 1916 opět volba Wilsonova, osobnosti ne politikářské, ale politicko-mravní, dovedla změnit mapu světa a posunouti ručičky času na ciferníku demokracie o hezkých pár desítek let. Ale po Wilsonovi automaticky přišel Harding a celá serie republikánských presidentů, až k Hooverovi, jenž se po válce osvědčil jako organizátor pomoci vyčerpané Evropě, neukázal se však konstruktivním mozkiem v nutných reformách sociálních, které stály v »Novém údělu« před duchovním zrakem Franklin Delane Roosevelta, zvoleného v dobách krise, po dlouhé době opět demokratického prezidenta USA. A zase jeho silná osobnost, ideově spočívající na vítězných socialismu, i když nikdy toto heslo nevyšlo z jeho úst či z úst jeho spolupracovníků, prohloubila dráhu vývoje lidstva a v rozhodném okamžiku dovedla Ameriku tam, kde je její místo: v družbu demokratických národů, odpírajících zlu. Rooseveltova cesta, i když v mnohých bodech již zasluta důmyslným a o právní triky ústavních obran se opírajícím úsilím výrobních tříd, nemůže být ve svém celku vymazána z dráhy sociální evoluce Ameriky. Sociální její vývoj je zcela odlišný od vývoje evropského. I reformnistický socialismus těžko proniká tam, kde vysoký životní standard řadí dělníka do střední zámožné třídy. Lehčeji se bojuje, kde je dáván v sázku pouhý život, nikoliv dosažený kapitál nebo dobrý životní standard. A proto Wallaceova revolta proti Trumanovi, resp. Byrnesovi, byla jen revoltou psychologickou, nemající důsledků ve změně politiky ani ve volbách. Truman sám znamenal při volbě viceprezidentem ústupek izolacionistickému křídlu strany; rozmach průmyslu USA a poválečná jeho expanse žádá si tvrdší, méně lidské politiky Spojených států vůči zemím, kam se má nastupovat silou hospodářské převahy, a volby inkasovaly budoucí prosperitu země, očekávanou vzhledem k rychlému přebudování válečného průmyslu na mírový. »Budeme-li pevní uvnitř a tvrdí navenek, nebudeme o nic horšími partnery v politických dohadováních světových«, to je asi smysl republikánského vítězství. Je to výkyv k izolacionismu ve chvíli, kdy Amerika potřebuje světové trhy, aby se nezahltla vlastním tukem, nezadusila zlatem svých bank a průmyslovými produkty svých továren. Bude s ní dohoda obtížnější. Proti cílevědomosti jejího postupu nezbude, než postavit cílevědomost smluvních partnerů ostatních. Divadlo světové, nikoliv nezajímavé, i když se — doufejme — na dlouhou dobu obejde bez krvavých efektů.

Poznámky k jedné řeči

Nedávno jeden ministr, mluvě v rozhlase o svých dojmech z nové Jugoslaviie, pronesl na adresu českého národa několik tvrdých slov, neboť, ač sám jeho příslušník, našel národ doma z nestatečnosti, kolaborantsví a téměř zrady. A nenašel se nikdo, kdo by se jeho slovům vzepřel a řekl, že nemá právo kritizovat postoj lidí, žijících do nedávna ještě ve velkém koncentračním táboře, nazývaném Protektorát Čechy a Morava, ten, kdo s nimi v něm nežil, nebo líp, nežtočil a neprocitil a nepromyslal všecky trpě a zoufalé zvraty jejich nádeji i beznaděje, vzpoury i netečnosti.

Dává-li nám dnes někdo za vzor bojující Jugoslaviie, maršála Tita, vědomě nemluví o tom, že tento, dnes v Jugoslaviie první muž, přišel tajně do země, aby své krajanů vedl v boji a organizoval jejich odpor. A proč to mohl učinit? Protože v Jugoslaviie se vedla válka! Jugoslaviie byla sice po krátkém boji poražena, ale nebyla v jejím lidu ubíta vůle k odporu a nebyly mu vzaty prostředky k tomuto odporu potřebné: zbraně. Desítky tisíc vojáků poražené armády i s důstojníky se stáhlo se svými zbraněmi do hor a odtud zahájili onu slavnou kapitolu svých dějin, boj za svobodu své země. Ve svém boji byli podporováni morálně i materiálně.

Jak jsme však mohli věst odpor u nás? Naše země měla skvostnou armádu, lidovou armádu v nejkřásnějších slova smyslu, vyzbrojenou na tehdejší dobu nejmodernějšími zbraněmi a hlavně — nejvyšší morálkou. Náš voják — a tím byl každý občan této země — věděl, proč má bojovat a byl hotov položit všecko jako oběť. Přišel však Mnichov. Každoročně znovu prožíváme a prožívají jsme znásobeně v Protektorátě hořce ohutnající vzpomínky na ony temné dny a i nedávno jsme si vzpomněli, že je to sedm roků, co jsme, opuštěni všemi, zoufale vydávali své pevnosti. Vojsko z podzimu 1938 by mohlo vyprávět o oddílech, které nechtěly opustit své stanoviště v přední linii, ač již za několik hodin podle dohody, kterou jsme neuznávali, měla být vydána nepříteli. Neposlouchali rozkazy — jejich velitelé, vědouce, že odpor by byl jen zoufalým výkřikem vzdoru, nechali nastoupit své oddíly k ranní půlnoci, dali povel: »V kozy zbraňte«, a při půlnoci odklucali s nic netušícími bohy tak zaleklo, aby druzí za jejich nepřítomnosti mohli zbraně naložit na nákladní auta a odjet s nimi. Mohli by vám vyčítat pláč vojáků po skončení půlhoďinky a jejich konečnou apatii.

Právě tehdy byl lámán duch národa, ničeno všecko, co bylo vypěstováno dvaceti lety samostatnosti a svobodného života. 15. řízen 1939 vyvroholil zbraň. Náš národ stál v Evropě v hlubokém míru, opuštěn všemi, odzbrojen, znásilněn, zbaven všech znaků důstojnosti, jen s ušlápnutým, klíčicím pocitem křivdy, bez vůle, bez morální opory ve světě.

Jak mohl někdo chtít na tomto národu, aby se postavil s hořkýma rukama proti po zuby ozbrojenému nepříteli? Nikdo — a činil-li to někdo dnes, dodatečně, nemá k tomu morální právo. Nežil tu s námi, ani nepřítel tajně mezi námi, aby nás vedl a organizoval. Celý svět nás donutil, abychom zbraně vydali bez boje, a proto nikdo na světě nemá právo vyčítat nám, že jsme nebojovali s mečem a železema. Vždyť již to, že po tak hrozném mravním otřesu jsme se dovedli znova a brzy naplnit a vzkřísit v sobě tak žhavé naděje, byl zázrak, jaký by měl obdivovat celý svět.

Národ neměl zbraně, měl však mozky a citlivá srdce. Mozky, kterými vymýšlel sabotáže, a srdce, kterými miloval vše, co bylo Němci utiskováno. Když Němci na svém útku z východu stěhovali přes naše země své zajatce a vězně, našel si prostý člověk příležitost k manifestačnímu vyjádření svých citů. Na dluhé kolony vyhladovělých a zbídačených zajatců a vězňů čekaly povozy plné potraviny, jež si lidé doslova utrhlí od úst, aby jimi podělili tyto nepotřebnější — třeba před ústím hlavní pušky a kulometů strážnické oddíly.

Jak žhavě toužil každý náš muž, aby mohl bojovat proti nepříteli! Mnohdy bylo třeba větší námahy k potlačení jeho touhy, než ji povolit.

Mnoho se u nás za války poukazovalo v dlouhých debatách na příklad Jugoslaviie a Polska, které nesložily zbraně a bojovaly dál. Ale vždy, přes všechny pocíty studu a bezmocnosti zvítězil názor, že jejich příklad nemůže být následován u nás, v hustě obydleném prostoru, prolutém ozbrojeným německým obyvatelstvem a vojenskými posádkami, které dovedly svůj úsek poměrně malými prostředky udržovat v klidu. Jak by bylo povstání dopadlo v době, kdy fronty

spojenou byly od nás vzdáleny na tisíce kilometrů a na západě dokonce fronta dosud nebyla? Nevyčítejte národu, že nechtěl skončil sebevraždou!

Neměli byste po svém návratu komu vládnout.

Karel Hradek

Lom

Zpráva o skonu 52 horníků na dole Kohinoor v Lomu nemůže být jen důvodem k oslavě padlých hrdinů práce, jak je u nás zvykem, ale především k úvaze, zda je naše hornictví na takové výši, aby zabezpečilo horníky před rizikem jejich těžké a nebezpečné práce. Vybudování náležitěho sociálního pojištění není ještě všechno. Moderní doba je již dale v řešení neblahých sociálních a hospodářských zjevů, než je kurýrování následků. Jde tu o preventivní léčbu. Proto se mnozí právem táží, zda bylo na dole Kohinoor učiněno vše pro bezpečnost horníků? Ze zpráv víme, že vodní úzavěry zabránily rozšíření výbuchu, takže jim osm zachráněných vděčí za svoje životy. Proč jich tam nebylo víc? Pár koryt s vodou mohlo tu znamenat desítky zachráněných životů rodin. Při miliardách, které se v našem hornictví obracejí a kde při nějaké miliardě Kčs schodku nesejde, stojí podobné zabezpečovací zařízení pár stovek. Proč se v dole a tak pohmatou minulostí (kde již loni přišlo o život 18 havírů), nebylo upuštěno od střelby dynamonem, když existují bezpečnější a přitom levnější způsoby sbíjení uhlí? Proč bylo rubano tak, že se zřítíl oslabený ochranný pilír, jsou-li ovšem tyto domněnky na podkladě vypovědí zachráněných horníků pravdivé? Při velké mohutnosti hnědouhelné sloje, která místy má sklen k zapáření, není vyloučeno, že uvolněný plyn a rozmetaný uhebný prach vedly nakonec k výbuchu. Protože při vyslovení místa Lom vyvstává vzpomínka na Duchov s Nelsonem a Louky s Plutem, kde všude plyn a prach pohřbily jen v posledních pár letech přes dvě stovky havírů, což je na tři divoké dohy v jediném revíru slušný výkon, je ještě otázka, do jaké míry se zlepšila dříve nedostačující zabezpečovací zařízení z dob panů Petschku? Mnoho důlních inženýrů bylo odsunuto nebo odešlo. Na jejich místa přišli noví a bylo jich málo. Dělalí co mohli, protože u horníků byly alespoň brigády, ale na inženýry se zapomnělo jak při pracovním pensu, tak i při úpravě platů, ovšem s několika málo výjimkami. Protože s odborným dohledem úzce souvisí také prosperita, tak i bezpečnost dohů (ta první je jak známo, hodně neutěšená), lze se domnívat, že ani bezpečnost právě pro nedostatek kvalifikovaných techniků není ještě taková, jak by měla být. Přáli bychom si, aby Lom byl signálem k nápravě, pokud je jí potřeba. *flk*

Trvale zamračeno?

Z úst vládních činitelů slyšíme v těchto týdnech velice často, že budovatelský dvouletý plán ukládá občanům zvýšenou pracovní svědomitost. Rozhlas a noviny apelují na náš občanský charakter a oficiálně vyzývají, aby nikdo nestál stranou. Konec konců se také jistě ukáže, že dvouletka není ani tak záležitostí masovou a kolektivní, jako spíše osobní a individuální. O její jakosti a jejích výsledcích rozhodne skutečnost, jak si každý ve svém oboru rozřeší pracovní plán u sebe, privatně, ve vlastním srdci a vlastním svědomí, pokorně, tiše a nemanifestačně. To je mravní stránka věci. Poněvadž však naše práce, náš život a náš čas je zapojen na práci, život a čas spoluobčanů, bude těž nesmírně záležet na organizaci toho, jak bude každý z nás s uvedenými statky bližních zacházet a nakládat. A to je starost především administrativní. A nepohneme se pořádně s místa, dokud nebude dost demokratické a socialistické úcty k životu, práci a času druhých. Mám tu na mysli, jak rychle a beze zbytků se vypořádáme s jedním z nejkřutějších zlodějí času a historických skůdců lidstva a států — s papírovým úřadováním a byrokracií vůbec.

Právě v poslední době slyšíme oprávněné stesky na hotové hory dokladů (které je ovšem nutno shánět pomocí dokladů jiných), které je nutno snést do Pařížské ulice č. 26, chce-li obyvatel Prahy získat osvědčení o státním občanství. Je asi zbytečně volat, aby byl příkladně potrestán ten, kdo si tuto hotovou kalvarii pro občany vymyslel. Desetitísíce hodin, republiče takto ukradených, nenahradí už ani potná píle opravdu dokonale zaprášených a jistě značně vyčerpaných úředníků. Co bylo, to bylo. Budíž nám však dovoleno, abychom tuto jednu skutečnost pokládali za výmluvnou výstrahu. A abychom naplno pověděli, že rychlým a rozumným odstraňováním papírového úřadování se měří i hodnota státní

kultury a civilizace. Čím více civilizace, tím více úcty k času bližních. A také k jejich životu. Z hodín se skládají dny, z dnů měsíce a z měsíců roky. Statistické vypočítali, že třetinu života člověk prospí, dva až tři roky stráví nad talířem (počítáme-li, že troji denní stolování nás stojí jen něco přes hodinu času dohromady), mytí, holení a oblékání stojí nejméně další rok života, cesta do práce a zpět představuje u četných lidí, žijících ve velkých městech, nejméně dva další roky. Svobodné nakládání s časem, které je vysokým ideálem všech lidí, je pak dále spoutáno nutností našeho styku s úřady. Jsou obecní úřadovny a obvodní rady, jsou pochůzky do nemocenské pojišťovny, jsou berní úřady a je všeliké shánění dokladů pro doklady na doklady, jsou leckde katastrofální fronty a je na světě mnoho a mnoho tupých byrokratů, úřednických příživníků i neotřesitelných pitomců: o kolik vzácných let života, o jaké plody naší práce nás tu okrádá každý pochybený byrokratický systém, každá úřední a mnohde ještě na odív stavěná lhostejnost k naší práci, k našemu času a životu, k našim národním povinnostem a k naší rodině? Kolik měsíců, ale i kolik let krade surově, bezostyšně a bezrestně životu dělníka, hospodáře, úředníka, spisovatele, umělce? A když se to seče, kolik je to dohromady hodno-ných životů ročně, o něž obíráte, páni papíroví věvodové, národ a stát?

Rázné odstranění všeho zbytečného úřadováním pokládám za první podmínku našeho budovatelského úspěchu. A aby to začalo hodně brzy, začneme každý u sebe. Nebude asi taktické, spokojíme-li se my, kteří topnou byrokracií a úřední cesty kritizujeme, jen všeobecným souzením a pranýřováním jednotlivých případů. I když nesmíme očekávat zázrak, všimněme si hodně brzy a hodně často těch, kteří nám na úřadech ukázali vliďnou tvář, pochopení a úctu k našim starostem a našemu času. Pozdravme s tohoto místa věčně onoho dozorcůho úředníka, který mívá odpolední službu na poště v Moravské ulici a jehož ochotě vděčíme, že nám za tři minuty telefonicky zjistil adresu navrátilce z Londýna; stiskneme imaginárně ruku úředníku žižkovské berní správy, který si nás předvolal, ale který svým jednáním způsobil, že jsme po mnoha letech nabyli aspoň drobtůku příznivou představu o tomto druhu finančních úřadů, a poděkujeme veřejně třeba panu Vyšínovi z úřátní ministerstva informací, že naši starost, která nás stála předtím asi deset hodin běhání, na pouhou telefonickou žádost vyřídil s dokonalou ochotou a téměř bleskurychle. Pranýřujeme svobodně a nemilosrdně všechny, kdož nás zbytečně obírají o čas a energii, ale jmenujme veřejně ty, kteří představují radostná světila v úmorných temnotách a kteří vědí, že úřady se musí stát v demokratickém národě ústavy občanské spolupráce. A věrme, že to při dobré vůli půjde. Kdyby to nešlo a kdyby tak mnohé úřady zůstaly i nadále jen byrokratickými nařizeními, jež omezují trestuhodně občanův čas, jeho svobodu a spokojenost, mohli bychom udělat nad každým budovatelským plánem křřž.

Jaroslav Nečas

Falešné pozlátko

V uplynulém roce nás ohromně spousty slavnostních řečí, prohlášení a výzev vedly též k tomu, že jsme se v mnohých případech naučili dívat na jednotlivce nikoliv jako na člověka, ale jako na jednotku, již upíráme řadu lidských vlastností. Zazil jsem nedávno nemilé potvrzení skutečnosti, že člověk bývá nyní mnohdy nesprávně považován na pojem. Můj přítel, filmový pracovník, mě upozornil, že čs. film má nedostatek námětů k novým filmům. Nastínil jsem mu námět z vojenského prostředí, protože je jako zahraniční voják dobře znám. Když jsem uvedl, že voják má kromě předností a kladných vlastností, uvědomělého vlastenečství, odvahy, pocitu odpovědnosti a loyality též morální lidské chyby a nedostatky, zamítl můj návrh. Dnes je prý nepřipustno ukazovat lidem na plátně, že voják je jen z masa a kostí a má mnohdy v boji strach, že na frontě je často hrozně špinavý, že nadává na svou povinnost, že někdy nerad zdraví své představě.

To je obyčejné a nerozumné zatajování skutečnosti, avšak horší je, že toto učení je často předkládáno novým vojákům v činné službě. Vězte, že někdy ani nejlepší voják nejde do boje rád, že by často raději seděl někde v bezpečí. Ze nemil už starý a ostřílený válečník, má před akcí strach z toho, že bude mít strach, a v palbě, má-li čas myslet a uvažovat, se bojí smrti nebo zranění. Ze nadává na nutnost chodit do stráže a na strádání, kterým musí procházet. Ale přece jde do boje a neváhá, ne proto, že by ho hnala plamenná slova povzbuzovačů, s nimiž byl posílán na frontu a která už dávno zapomněl, ale proto, že někde uvnitř má jakýsi nutkavý pocit, jehož se nikdo nedovolával, jelikož se nedá slovy vyjádřit.

A svůj strach přemůže, ne z nějakého uvědomělého nebo vrozeného hrdinství, ale z pocitu odpovědnosti i svou vůlí a sebezapíráním. Když provádí nějaký »hrdinský kousek«, nedělá to pro metály či povýšení, ale obvykle proto, že někdo to udělat musí, aby se pomohlo jednotce nebo kamarádům, a z podobného důvodu chodí též do stráže. Je to obyčejný člověk, má všechny lidské nedostatky stejně jako přednosti, a zasluhujíc, aby mu bylo porozuměno a tím pomoci v plnění jeho úkolu.

Podobně je to s prací přes čas a s pracovními brigádami. Pouze proto, že většina nás si uvědomuje nezbytnost zvýšeným pracovním úsilím umožnit plavbu té jedné lodi, na které všichni jsme, tráví tolik lidí neděle na poli nebo u pracovního stolu či stroje, i když by je raději trávili zábavou nebo rekreací. Ti, kteří opravdu pracují, nemají rádi vzrusivé řeči o »radostné vlastenecké povinnosti« a nevyžadují oslavné články v novinách. Zdá se jim, že se o práci příliš mnoho mluví v finálních frázích, a myslí si, že energie povzbuzovačů, již se takto hýří, by se raději měla obrátit ve snahu o zorganizování práce tak, aby každý stál na místě, kam patří a dostával plat, jaky mu náleží. Když někdo celý týden pořádně pracoval, netáhá v neděli řepu s požitkem, a byl by šťastnější a mnohem raději, kdyby neměry byly již takové, aby mohl dovolenou strávit na horách v bezstarostnosti. Tvrdit opak je stejnou přetvárkou, jako říkat vojákovi, že útok je radostnou záležitostí. Pracujeme přes čas, protože je to třeba. Víc na tom není.

Proti věcným posudkům, střizlivým výzvám a kladnému ocenění práce nikdo nic nemá. Bylo by však na místě, aby se přestalo užívat ozdobných frází zvonivých slov, které u těch, kdož svtí čkol znají a provádějí, mají často opačný výsledek, než pro jaký byly pronášeny.

Jan J. Lorenc

Nad troskami pražské radnice

Z troskek pražské radnice vyrůstá spor: mají být tyto trosky strženy, aby ustoupily nějaké kaširované, potěmkinaké stavbě, která k jubilejnímu roku 1948 má nějak zalept a zakrýt jednu z nejtěžších ran, které dostala Praha na akonku války? Či: nebylo by lepší nechat tyto trosky, aby cizinci i venkovští lidé uviděli na vlastní oči, jak řádili Němci ve chvílích, kdy již i poslední z nich musil vědět, že jsou poraženi?

V době, kdy Praha vyzvala své občany, aby jí poradili, kde by měl stát jaký pomník, bylo by možno se zamyslet nad myšlenkou zachovat, jako trvalou připomínku války, něco z troskek, které válka, nálety a zejména květnové dny roku 1945 nepravdělně, ale viditelně rozdělily v různých dlech Prahy. Není většího pomníku války v Praze, než jen ten, v jaký proměnil nálet Myslbekovy sochy na Palačského mostě. Není tak zřetelného pomníku války v Praze, jako je socha Libuše, věstící slávu Prahy, socha rozbitá, otlučená, a přece tak jasně hovořící, jasněji, než prvotní Myslbekova socha, zejména když za ní je prázdné místo, kde stál pomník Palačského, kde vzadu jsou vyhořelé Emauzy, kde poblíž je vyznačené místočko, kde člověk přišel tehdy o život.

Kdo přijme formulaci: mají na Staroměstském náměstí sstát trosky radnice, aby připomínaly Němce a válku a květen 1945, či má-li se tam postavit něco, co není ničím, co by jen něco předstíralo — ten se nebude těžko rozhodovat. Snad nebude počítat s tak velkým účinkem pohledu na trosky na cizince, přijíždějící ze zemí, které válka proměnila v ssutiny daleko rozlehlejší než jsou v Praze; snad bude v duši potlačovat otázku, je-li správné na lidi působit ranami z války. Ale jistě odmítne myšlenku postavit tam něco, co by něco předstíralo a co by nebylo ničím.

Ale jiná věc: ze slov, která v posledních měsících obíhají v daleko větším množství, je jisté na prvním místě slovo: budování. A není v tom trochu resignace, když se zmiňujeme a tím, že do roku 1948 nemůžeme na Staroměstském náměstí udělat nic víc než, buď 1. zachovat tam trosky dnešní radnice, nebo 2. postavit na jejich místě něco kaširovaného? Je jisté mnoho staveb, které jsou důležitější, potřebnější, než je pražská radnice. Nebyla by to stavba malá a laciná. A staví se draho. Ale:

nejvyšší stavba na světě je Empire Building State v Novém Yorku. Je vysoká 380 metrů; je to město pro sebe. Ale tento mrakodrap byl postaven v kratší době, než je čas dělit nás od oslav v roce 1948.

Namítno se: to byla Amerika, to byl hluboký mír! Kdepak my a kdepak dnes! Tedy příklad bližší; český: jubilejní výstava v roce 1891, průmyslový palác a vše

kolem něho, počítajíc v to i petřínskou rozhlednu, petřínskou lanovku, lanovku na Letnou a Křížkovu tramvaj, to vše vyrostlo za několik měsíců. A nebylo to snadné; byly potíže politické, neboť Němci házeli výstavě klacky pod nohy, jak jen dovedli. A přišla tehdy povodeň tak velká, že strhla Karlův most a ještě dnes je na mnohých domech v Praze poznamenáno, kam až tehdy sahala voda. A přece výstava byla včas hotova, neboť česká umíněnost chtěla Němcům ukázat, co dovedeme. A ukázali jsme to.

Snad je možné, snad velmi pravděpodobně, že by v roce 1948 nestála na Staroměstském náměstí nová radnice. Ale snad by stačilo, kdyby tam bylo staveniště, kdyby už tam byly základy a něco nad nimi, kdyby tam bylo lešení, kdyby se na lešení pracovalo a kdyby lidé chodili kolem a říkali: stavíme si novou radnici místo té, kterou nám Němci v květnu 1945 zničili. Bylo by v tom staveništi více víry, více optimismu, více důvěry, více života a životnosti, než v troskách, jejichž řeč je smutná.

V. G.

O pražském vysílání

Pošlete-li našemu rozhlasu dopis s nějakým dotazem nebo kritikou, dostanete do týdne odpověď, podepsanou často některým z nejvyšších rozhlasových činitelů. To je věc velmi potěšující a měly by si ji vzít za příklad i mnohé české noviny, které na dopisy čtenářů skoro zpravidla neodpovídají a otiskují jen ty z nich, které se jim hodí. Zde tedy rozhlas vde, ale to, co se někdy posluchač z takové odpovědi dozví, dovede pokazit první příznivý dojem o rozhlasové demokratičnosti.

Tak jsem se na příklad jednou rozhlasu zeptal, zdali musí hájit vždycky mínění naší vlády, i když snad jeho vedení s tím docela nesouhlasí, anebo zda je v rozhlasu možné některá vládní opatření rozumně kritizovat. — Odpověděl osobně pan programový ředitel a prohlásil: »Kritika vládní činnosti není v rozhlasu přípustná, protože málo posluchačů by dovedlo z proneseného slova rozpoznat jeho pravý smysl.«

Ano, v rozhlasu skutečně kritika vládních opatření neexistuje a mlčí se i k takovým ohybům, které se chybami jasně ukázaly — jako byla na příklad ona zmatená výzva k práci na 1. listopadu, o níž se kriticky diskutovalo skoro ve všem našem tisku. Kritizovat chyby neznamená přece ještě dělat opozici, a právě rozhlas by měl být prvním mluvčím národa, který zaujímá ke všem událostem našeho života pokud možná živé stanovisko. A vyskytnou-li se případy sporné, bylo by demokratické a rozumné, aby zastánci obou názorů byli přizváni k mikrofonu a samozřejmě bez předběžné censury svoje stanovisko vysvětlili.

Takovou věc udělal rozhlas zatím jen jednou, a to více méně z donucení. Diskuse o eventuální revisi rozsudku nad protektorátní vládou se totiž přece jen nemohla obejít bez ministra spravedlnosti. Pustili ho tedy k mikrofonu a on měl náhodou jiný názor než výhradní komentátoři našeho rozhlasu, kteří se (ku podivu!) vždycky shodnou. Je v živé paměti, jak Drtinova slova přispěla k celkovému vyjasnění.

Ale rozhlas si z této skoro náhodné dobré zkušenosti nedovedl vzít poučení. A tak se stále před mikrofonom událostí v Československu buď jenom chválí a schvaluje nebo se o nich mlčí. Na příklad letní případy v Plzni a Olomouci pro náš rozhlas prostě neexistovaly, právě tak jako nedovedl komentovat rozdělení naší kultury na dva tábory.

Podle citovaných slov pana ředitele má být rozhlas oficiálním mluvčím vlády, a to hlavně proto, že náš lid by rozumnou kritikou dobře nepochopil. Je to podceňování soudnosti našich lidí. Zdá se, že rozhlas si nasazuje sám chomout, do něhož ho nikdo nenutí. Vždyť na příklad redakce t. zv. Rozhlasových novin má skoro stejnou autonomii jako kterákoliv jiná redakce u nás. Není známo, že by byla pod přímým státním dozorem a kontrolou. A že náš rozhlas není orgánem docela oficiálním, o tom svědčí také různé ty projevy a hovory »na okraj dne«, které jdou někdy hodně vedle naší úřední politiky.

Proč tedy nezavést demokracii dokonale? Skrtněte některý z těch zbytečných »pestrých pořadů« a věnujte tento čas diskusi o palčivých problémech, k níž pozvete pro všechny případy zástupce všech čtyř stran. Brněnská Volná tribuna má přece velký ohlas, ale vysílá se příliš zřídka a bývá dost filosofická na úkor běžných prozaických zájmů normálního posluchače. Páni v pražském rozhlasu, zavěďte častěji nepřipravené brains-trusty s lidmi různých názorů! Námětu bude stále dost a ušetříte tím mnoho posluchačům peníze a čas, které ztrácejí při kupování a čtení novin všech politických směrů.

Jiří J e i

Studentské valné hromady

Studentské valné hromady může někdo uvádět jako svědectví, že se vracíme k předválečným poměrům. Nutno ovšem říci: bohužel. Před válkou bývaly některé studentské valné hromady — jak se říkalo — pověstné. Někdy byly na pokračování. Trvaly dlouho do noci, byly plné hádání a pozdě k ránu došlo k bojovnému hlasování, které ukázalo, kolik asi stoupenec má ta či ona strana mezi mediky nebo techniky, filozofy nebo právníky. Jistě je zajímavé a také velmi důležité pozorovat, jak se mění čas od času politická nálada, politické smýšlení v různých vrstvách národních; po této stránce je studentstvo velmi cenným ukazovatelem změn politického smýšlení. Je velmi důležité znát, jak smýšlelo studentstvo před rokem a jak smýšlí dnes a ptát se, proč k těmto změnám došlo. Ale studentské spolky mají, či spíše mají mít trochu lepší mínění o svém poslání a nespokojit se jen s úkolem politického barometru. Takový průzkum změn politického názírání může provést ústav pro veřejné mínění s daleko menším hlukem a s větší přesností.

Mnohý řekne: těmto a jiným bolestem v studentských a jiných spolicích a organizacích by se dalo čelit, kdyby v nich byla přísně dodržována zásada: do odborných a odborových spolků a organizací politika nepatří. — Nesnáž je také v tom, že tomu, čemu říkáme politika není a nemá být ničím, co lze odkládat jako převlecník v šatně. A jestliže politická činnost, politická práce stále vzniká do nových a nových dílů lidského života, sotva lze tomu čelit i dobře miněným: sem politika nepatří. Byl by jistě prospěšný stav, kdyby odborné spolky se věnovaly jen práci odborné, kdyby odborové organizace měly na mysli jen práci odborovou. Ale je nutno počítat s tím, že politické názírání se projeví i v této činnosti. Což by konec konců nemusilo vadit. Vadí, když na těchto studentských valných hromadách se ozývá velmi málo to, co by bylo možno právem čekat právě od mládeže. Je to už tak, že od mládeže se očekává něco nového. Někdy se tato naděje splní, někdy ne. Ročníky 1927—28 šly na řpu. Tim se odlišují od jiných. Ale s tím, zda mládež těch či oněch ročníků je generací, je to už obtížnější. Záleží na tom, zda a co tato mládež přinese původního, samostatného, a nejen to: co přinese dobrého, užitečného, lepšího v názorech, praxi, životě. Až dosud studentské valné hromady jsou vcelku jen otiskem různosti, jak jsou mezi našimi politickými stranami. Projevují se snad hluchěji, bouřlivě, ale v podstatě: nic nového. A od mládeže bychom chtěli něco nového. Jistě není náš politický život, jeho tvar, jeho rozdělení na celou naši budoucnost vázán na ten počet, programy a praxi politických stran, jak je dnes máme. Jistě nebude možno v ústavě stanovit, že u nás mohou být napříště jen strany Národní fronty a žádné jiné. Jistě za léta bude vypadat obrazec politických sil u nás a jejich vzájemný poměr zcela jinak než dnes. A měla by to být hlavně mládež, která by měla tento vývoj připravovat. A v studentských valných hromadách není náznak, že by v mládeži bylo dosti vůle jít samostatnou, svou cestou. Ne pro nějakou originalitu, ale protože je to nutnost vývoje. Je málo utěšující pohled, když vidíme, že studentské spolky jsou jen rezonanční deskou dnešního a našeho stranictví a to zejména jeho chyb. Dějiny našeho studentstva ukazují, že jeho úrodná a plodná léta byla tehdy, když studentstvo mělo větší touhy, než být církevnickým příslušníkem svých stran.

V. G.

Jak bolavé místo přestane bolet

Pohraničí je bolavým místem republiky; tak jsme mohli čísti v projevu významného činitele, jenž sám má v pohraničí důležitý úsek organizace, ale neslyšel jsme, jak se dá zjednat náprava. Je mnoho pravdy na stížnostech, leckdo opravdu přišel do pohraničí jen na lup, mnoho hodnot se — ne vždy vinou Čechů — zničilo, ale na druhé straně hodnoty, které byly zachráněny, jsou mnohokrát vyšší. V pohraničí se udělal velký kus práce a to zase jen zásluhou našich lidí.

Ale konsolidace pohraničí trvá už trochu dlouho a dokud nebude skončena, nelze se vyhnout ztrátám. Většina, jestli ne všichni osídlenec, žije stále ve stavu provisoria. Národní správci nevědí, jestli dostanou do přídelu obchod, živnost již spravují, nikdo z bydlících není si jist, zda domek, v němž bydlí, bude mu přidělen, správci větších podniků nevědí, nebudou-li zítra bez místa, učitelé, profesori jsou zatímne ustanoveni: skoro všichni čekají a čekají. To podlamuje chuť do práce a do všech těch víceprací, jež je nutno v pohraničí vykonat. Domy, ploty, střechy potřebují oprav, po celou válku Němci téměř nic neopravovali, poctivý národní správce a třeba i čekatel nechce zatěžovat výnos národní správy, mé-

ně poctivý nerad pracuje na cizím, a tak se hromadí škoda ke škodě.

Předpokladem konsolidace v pohraničí jsou rychlé přídelly do majetku jak v zemědělství, tak v živnostech a u domků. Čím dřív, tím lépe! Pak každý se bude konečně cítit doma a podle toho zařídí nejen svůj život a rozpočet, ale i činnost. Jsme přesvědčeni, že na tom vydělá i stát. Dnes už většinou je známo, kdo se osvědčil, které podniky půjdou.

Na orgány v pohraničí nelze svalovat vinu. Všechno záleží na fondu národní obnovy a na pozemkovém fondu a konečně na všech centrálních úradech, které by měly tuto otázku považovat za nejdůležitější a domluvit se na způsobu přídelu, aby už konečně mohli se všichni osídlenec cítit doma.

Snad bude se zdát, že přeceňujeme význam přídelů, ale pejtje se kohokoli z pohraničí, s čím není spokojen. Poznáte, že je právě tato nejasnost nebolavějším místem pohraničí.

Brk.

Co je nacismus?

Když byla tato otázka položena Ferdinandem Peroutkou v Dnešku, zdálo se mně, že je vskutku zbytečné na ni odpovídat, neboť pro prožitě okupaci ohromná většina národa cítila v podvědomí jasně, co to nacismus je, i když to snad nedovedla přesně definovat. Ano, v době útluaku bylo jasné celému národu, co je to nacismus. Jako veřejný žalobce mimořádného lidového soudu měl jsem příležitost poznat, jak dalece a v jaké formě byla jím nakažena ona malá část národa, která se nyní za to musí zodpovídat. Ale i toto malé procento hledělo využití okupantského režimu spíše k vlastnímu prospěchu nebo k vyřízení osobních účtů, než aby se u něho dalo mluvit o nacistické ideologii. Možno proto klidně říci, že za okupace byl národ, až na malé výjimky, prostě nacismus.

Po osvobození pozorovali jsme, nemile překvapení, jak neoslýšná touha po moci a po hmotných statečích vedla mnohé k činům připomínajícím napadné metody nacistické. Pokládali jsme to za přirozený následek válečných událostí. Jestliže však nyní podnikány jsou se strany neoficiálních orgánů akce vymykající se napadně našemu dřívějšímu demokratickému názírání, je to známka, že je třeba objasnit si, co je to nacismus. Nechci říci, že volání po revisi rozsudku národního soudu je nacismem samo o sobě, ale ukázalo zřetelně, jak důležité a správné bylo vybitnutí k jasnému definování nacismu.

Problematika fašismu a nacismu s hlediska historického byla osvětlována mnohokrát, nám jde o to, abychom nesporné závěry podtrhli jako výstražná znamení pro náš veřejný život.

Nesporným znakem nacismu byla naprostá právní nejistota. Ta vyplývala přirozeně z nacistické ideologie, že je jedině prospěch vlastního národa je důležitý a vše ostatní musí ustoupit stranou. Proto musela ustoupit do pozadí a byla pošlapána základní lidská práva, svoboda myšlení, slova a tisku, proto byla poplívána lidská osobnost. Nacismus naučil evropského člověka nenávidět onu hnusnou frázi, že cíl světí prostředky. Nacismus ukázal, jak hnusně je povyšovat stát za božství, za molocha, požirajícího vše. Logickým důsledkem toho všeho bylo, že nacismus neznal soucitu s nezaplněným neštěstím člověka.

Nacismu stačilo, že někdo byl žid nebo že nebyl Němec, k tomu, aby jej nenáviděl, případně, aby jej pokládal za nižšího tvora. Nacismus paušalisoval. A zde jsme u jádra naší úvahy. Hrubé paušalisoování, mravní otupělost a necitelnost, t. j. nedostatek soucitu s utrpením nevinných, to jsou podstatné znaky nacismu, k jejichž nalezení v našem vlastním veřejném životě není třeba brát lampu.

A nyní vraťme se k rozsudku národního soudu, proti němuž podle dekretu není opravných prostředků. I když uznávám právo rozsudek kritisoovat, i když sám bych byl subjektivně přesvědčen, že trest je mírný, přesto revise rozsudku znamenala by otřesení, ne-li zhroucení právní jistoty. A této nejistoty je nám právě nyní, v době budování, nejméně zapotřebí. Národní soud byl řádně zřízen jako náš revoluční tribunál prvního řádu, byl řádně a pečlivě obsazen a řízení před ním netrpí zmatečností. Pro ukázněného demokrata je tedy samozřejmé považovati jeho výrok za pravoplatný.

Kdybychom v tomto případě povolili revisi, byl by nám předpoklad k revisi dalším, což by teoreticky znamenalo, že v budoucnosti mohla by si určitá reakční klika zmanouit revidovat na př. proces proti vlnařům.

A ještě jedno nebezpečí zde vyvstává:

Který občan by byl napříště ochoten zasedat jako přísedící u národního soudu, jestliže vidí, že jeho výrok není respektován a on sám je vláčen tiskem takřka jako zrádce národa! Na všechny tyto důsledky měli pamatovat ti, kteří celou kampaň pro revisi vyvolali. Jsem přesvědčen, že revise znamenala by hlubokou trhlinu v našem právním řádu, na který jsme byli až dosud tak hrdí. Znamenala by trhlinu, kterou by mohl zavanout do našeho demokratického ovzduší — ostrý vítr ze sousedství, vzduch čpící nalcismem.

Dr. Miloslav Koutecký

národní hospodář

Jiří Hejda

Ceny

Kdyby měla být otázka cen se všemi souvislostmi, s důchodem, měnou, tvorbou kapitálu, dvouletým plánem, výrobou, státním rozpočtem a národním důchodem probrána do všech podrobností, nestačilo by na to patrně několik čísel »Dneška«, tak obsáhlý je to problém. Nutno se tedy omezit jenom na vytčení hlavních zásad, na jakýsi nástin okolností, které jsou pro výši cen, a co s tím souvisí, rozhodující. Přitom je třeba mít na zřeteli, že jde o jednu ze základních otázek každého hospodářství a že právě u nás je to tím důležitější, ježto jsme v prvním rozběhu plánování, jehož samozřejmým předpokladem je určitá, více méně pevná cenová hladina.

Dostatek zboží — za vysoké ceny

Jaká je dnešní situace? Především je spravedlivé konstatovat, že životní úroveň Československa je patrně jednou z nejvyšších v současné Evropě, i když ji srovnáváme se zeměmi, které nepoznaly válku. V jedné polovině našeho státu je sice vázané hospodářství cenové a zásobovací, ale přiděly jsou — díky neobyčejné sklizni a dodávkám UNRRA — dostačující, až na tuky a vejce. Ve druhé polovině je zásobování ještě lepší, prakticky téměř volné, zejména v mase, tucích a vejcích. Všude je dostatek cukru, zeleniny, ovoce, mořských ryb a sýrů. Není dostatek textilií a obuvi, ale i přitom je celkové oblečení a obutí našich lidí v průměru lepší než v největší části Evropy. Podle souhlasných zpráv lidí, kteří se vrátili ze Švýcarska, není už ani mezi našimi a tamními poměry velkého rozdílu, až na některé přepychové zboží, na př. jižní ovoce. Naproti tomu nemají Švýcaři cukr a mají naprostý nedostatek uhlí. Švédové, kteří byli nedávno na Slovensku, tvrdí, že slovenské poměry zásobovací jsou lepší než jejich.

To je ovšem jenom jedna strana obrazu. Druhou je otázka cen a důchodů, čili otázka, kdo si to vše může koupit. Malobrohodníci potvrzují souhlasně, že zboží UNRRA zůstává na skladě, protože mezi lidmi není dosti peněz na jeho odběr. Totéž platí na př. o amerických cigaretách, které jsou volně na prodej za úřední cenu Kčs 3.50. Naproti tomu se kupuje hodně zeleniny, sýra, chleba a masa — tedy relativně nejlevnějších a nejvhodnějších potravin. Všechny jiné výrobky, ať volné či vázané, textilie, obuv, klobouky, nábytek, předměty do domácnosti, knihy, divadla, jsou cenově stěžejně dostupné člověku, odkázanému na průměrný důchod. K tomu přistupuje velmi tíživé břemeno daňové, zejména důchodová daň, předepi-
sované nyní se zpětnou platností za dva roky, při čemž se

nezměnila progresa daňového zatížení, ač neodpovídá reální náplni zvýšených důchodů.

Není to obraz nikterak typicky československý. Právě v těchto dnech vyšel v anglické revui »New Statesman and Nation« článek, který velmi podobně, ba ještě drastičtěji popisuje poměry v Itálii: za výklady množství zboží, pro Angličana směšně levného, které však nikdo z Italů nemůže koupit. Totéž platí o Francii i Maďarsku, jak potvrzují zprávy osob, které se z těchto zemí vrátily.

Hladina důchodů

Je tedy jasné, že mezi cenami a důchody se rozevřela propast, kterou je nutno v zájmu výroby překlenout. Neboť nemá smyslu vyrábět, nebude-li zajištěn odbyt. Jak došlo k této nesrovnalosti? Nutno konstatovat, že to není náhodná, že to není klasická »volná souhra sil«, nýbrž že byla plánována v souvislosti s měnovou reformou. Koncem listopadu loňského roku byly nově upraveny ceny, a to přibližně asi na úrovni trojnásob vyšší než před válkou. Zároveň byly upraveny důchody, ale na úrovni podstatně nižší, zejména u všech důchodů, které přesahovaly Kčs 3.000.— měsíčně. Podle výpočtu J. Noska (»Nové hospodářství« č. 5) pouze u nejnižších hodinových sazeb (Kčs 5.— v květnu 45, přes 9.25 Kčs podle nové úpravy) odpovídá nominální zvýšení cenám spotřebního koše, kdežto ve všech ostatních případech se zvýšil důchod poměrně méně, než odpovídá vzestupu cen. U proměnných důchodů mohl být tento rozdíl vyrovnán. Protože zákon nabídky a poptávky platí i ve vázaném hospodářství, nedostatek pracovních sil vyvolal tlak na mzdy, jemuž nezabránily žádné mzdové vyhlášky, a ve formě t. zv. černých mezd a černých úkolů se mzdová úroveň jakž takž přiblížila cenové hladině. Svědčí o tom statistika: V lednu činila průměrná mzda jednoho dělníka v celém průmyslu 2.460 Kčs, v červnu již 2.887, tedy za pět měsíců vzestup o 17 proc.!

Jinak je tomu u důchodů pevných, především u platů veřejných zaměstnanců. (Soukromí zaměstnanci jsou na tom o poznání lépe, protože i zde působí tlak zvýšené poptávky po pracovních silách na hladinu platů.) Platy veřejných zaměstnanců (a pensistů) jsou hluboko pod úrovní, která odpovídá jen poněkud slušnému životnímu standardu. Bylo konstatováno, že máme nadbytek úředníků, při čemž se naše státní a samosprávné rozpočty i se svými schodky pohybují už na samé hranici únosnosti. Zvyšovat platy je tedy možné jedině v souvislosti s pronikavou reformou veřejné správy, která by na jedné straně odbourala zbytečné úřady, snížila ve zbývajících počet zaměstnanců, provedla racionalizaci úřadování a v její souvislosti vymezila působnost a odpovědnost zejména nižších instancí a jednotlivých úředníků. Při zdůraznění osobní odpovědnosti (což předpokládá kvalifikaci) a možnosti samostatného rozhodování odpadne spousta zbytečné práce, odpadne množství t. zv. šibrů, neboť o věcech, které dnes jdou bezmála až k ministrově, opatřeny nepřehledným výběrem všelijakých »vide«, by rozhodl referent s jedinou aprobační. Pak cvšem bude možno honorovat výkon, kde se dnes honorují pouze hodiny, strávené v kanceláři. Racionalizaci je nutno provést i v kancelářských silách. Je docela zbytečné, aby měl kde který vyšší úředník svoji vlastní písárku na stroji. Je možné sloučit celý aparát do jedné písárny, která je pak zaměstnána plně, i když je referent, zaměstnávající dnes jednu písárku výhradně pro sebe, na služební cestě a pod.

Snižování cen

Mluví se o druhé cestě: snižování cen. Budiž dovoleno podívat se na tento problém objektivně, t. j. bez agitace,

podle hesla: padni komu padni. Je známou skutečností, že naše výroba v celku nedosáhla ještě předválečné produktivity. Ministr průmyslu konstatoval, že »bez podstatného zvýšení výkonu není návratu k předválečné životní úrovni« a že »zvýšení osobních nákladů (mezd a platů) nebylo u většiny průmyslových oborů doprovázeno úměrným zvýšením hodnoty pracovních výsledků (výkon), připadajících na jednoho zaměstnance. Jediné zvýšení výkonu může snížit režii a vytvořit podmínky pro snížení cen.

I když ještě nejsme spokojeni s výkony, které vykazuje zejména znárodněný průmysl, musíme konstatovat, že je patrně zlepšení na stálém postupu. V únoru činil na 1000 Kčs vyplacených mezd odbyt ve znárodněném průmyslu 2.244 Kčs, v neznárodněném 4.487 a od té doby zcela pravidelně stoupá, takže v červnu činil již ve znárodněném 3.455 Kčs, v neznárodněném 5.389 Kčs. Stoupl tedy za půl roku výkon ve znárodněném průmyslu o 55 proc., v neznárodněném o 20 procent. Vidíme, že má znárodněný průmysl ještě mnoho dohánět, ale náběh k tomu již je.

Je tu však ještě otázka cen materiálu. Ponechme stranou zemědělství, které produkuje za cen, jež jsou v naprostém nepoměru k cenám průmyslových výrobků. Ceny průmyslových surovin jsou na vzestupu. Olovo je naprostý nedostatek, měď se poptává již za 17,5 cts, přičemž není na trhu zboží, právě tak jako je tomu u zinku. S rekonstrukcí po válce souvisí nedostatek uhlí a železa, s nladem po zboží stoupá cena vlny a bavlněné příze (zatím co cena bavlny samotné klesá). V chemii je vcelku tendence vzestupná, naproti tomu uvolnění gumy přineslo pokles i při velké poptávce. V Evropě stoupají pak vůbec ceny podle zprávy Mr. Prince, presidenta obchodní kanceláře A. Price Associates v důsledku »záplavy evropských trhů americkými kupci, kteří nabízejí neomezené ceny za jakékoliv zboží«. Na tuto tendenci, způsobenou namnoze politickými vlivy, nemáme žádného vlivu. Proto jsme byli nuceni zvýšit nedávno ceny barevných kovů, a důsledek se již projevil v cenách výrobků. V nejbližší době budou zvýšeny ceny železa, protože loni v říjnu byly stanoveny příliš nízké a »vsádka do pece stojí více, než zač se prodává surové železo« (gen. řed. Růžička v »Průmyslovém věstníku«).

Při úpravě cen a důchodů jsme se dopustili — vědomě — jedné chyby: porušili jsme vzájemnost vztahů, které byly vytvořeny na základě mnohaletých zkušeností. Kdybychom byli postupovali generálně a stanovili, že ceny, mzdy, platy, úroky, činže atd. se zvyšují o trojnásobek proti roku 1937, byla tato vzájemnost vztahů zachována. My však jsme na místo toho stanovili pro každou mzdu, pro každý plat a pro každý výrobek i službu novou cenu, takže máme dnes naprostý nepoměr a namnoze zmatek. Nyní nám lezou nahoru ony ceny, které byly stanoveny příliš nízké, zatím co se ceny, stanovené příliš vysoko, drží a vyvolávají nepříznivý tlak na celkovou hladinu směrem nahoru.

Ceny a úspory

Cenová nejistota má však ještě další důsledky: omezuje tvorbu kapitálu a vede k thesauraci peněz. Podle údajů inž. Spáčil máme při 49 miliardách oběživa (v roce 1938 13.2) 9 miliard vkladů na knížkách (roku 1938 39.9) a 29 na běžných účtech (v roce 1938 21.6), při čemž patrně vklady na knížkách namnoze ještě zastupují vklady na běžných účtech.

Nadto máme velkou thesauraci peněz, která se odhaduje na 10 až 15 miliard. Agituje-li se veřejně pro pokles cen (i když pro něj nejsou zatím dány předpoklady), podlamuje se výroba, neboť v očekávání cenového poklesu nikdo nekupuje. Protože vidíme pravý opak, t. j. malou spořivost a velkou poptávku po zboží, je vidět, že veřejnost nemá důvěry v projevy, které mluví o snižování cen, a ra-

ději kupuje, očekávajíc vyšší ceny. Zdravé není to, ano. Potřebujeme stabilisaci cen.

Je však naprostý omyl domnívat se, že ji lze vynutit nařízením. Hospodářská reglementace může směřovati je dříve k tomu, aby usměrňovala výrobu a odbyt. Stabilisovat reálný obsah měnové jednotky nemůže. Je jistá pravda, že při vázanosti cen, důchodů a měny nemůže dojít k zřejmé inflačním důsledkům (jako k nim nedošlo za války, ač byl oběh peněz na inflační výši), ale nebude-li vyrovnán poměr mezi cenami a důchody, bude celá stavba našeho národního hospodářství nezdravá. Tato choroba se pak projeví několika směry: Nedostatek kupní síly bude tlačit na výrobu, která, nemajíc odbytových možností, bude stagnovat. Tím se sníží rozsah důchodů, plynoucích z výroby, poklesne výnos nepřímých daní (a později i přímých), čímž se stagnace přenesou do veřejné správy. Je-li možné krýt rozpočtové schodky přechodně úvěrem, není to možné trvale. Rovnováha rozpočtu je předpokladem rovnováhy měnové.

Cesta k stabilisaci cen

Jde podle mého soudu asi tímto směrem:

1. vyrovnati důchody tak, aby se kupní síla zejména středních vrstev (t. j. asi osmdesát procent celého národa), zvýšila;

2. provést s urychlením reorganizaci veřejné správy tak, aby nám byl vzorem stav předválečný, ale s pronikavou restrikcí stavu zaměstnanců. To znamená redukovat počet centrálních úřadů, zásadně žádati jen počet zaměstnanců z roku 1937, snížit počet centrálních úřadů o 20 procent (důsledek snížení počtu obyvatelstva) v pohraničí pak odpovídající dnešnímu stavu obyvatel, přenést odpovědnost za rozhodování na nižší úředníky a omezit instancní nadstavbu, vymezit kompetence a zamezit dvojí úřadování, rozlišit v samosprávě kompetenci volených zástupců a úřednictva. Zjednodušit samosprávu zájmovou;

3. přísně dbáti hospodárnosti státních a ze státních podniků. Provést revisi účelnosti dnešního rozsahu generálních a podnikových ředitelství, stanoviti maximální platové hranice. Žádati od vedení národních podniků alespoň tolik iniciativy, kolik jí mají podniky soukromé. Vynutit zvýšení výroby — což závisí nikoli na dělnících, nýbrž na vedoucích*) — přísnými opatřeními, tedy pokutami i tresty, a především výběrem vhodných vedoucích osob bez ohledu na stranickou legitimaci;

*) Na důkaz svého tvrzení uvádím několik dat:

Znárodněný průmysl zaměstnával v červnu 649.518 zaměstnanců, kteří odpracovali 92.346.000 hodin. Odbyt činil Kčs 6.990.169.000.— Pripadá tedy na dělníka odbyt Kčs 10.877.—, na Kčs 1.000.— vyplacených mezd a platů činí odbyt Kčs 3.455.—.

Neznárodněný: 407.133 zaměstnanců, 57.598.000 hodin, odbyt 5.373.418.000 Kčs. Na jednoho dělníka Kčs Kčs 13.198.—, na Kčs 1.000.— mezd a platů Kčs 5.389.— fakturovaných výrobků. V kovoprůmyslu činila hodnota odbytu na jednoho zaměstnance ve znárodněném průmyslu Kčs 5.200.—, v neznárodněném Kčs 6.300.—. Poměr dělníků k úředníkům: ve znárodněném 4:1, v neznárodněném 5,3:1. Osobní náklady v kovoprůmyslu v procentech odbytu v neznárodněném 43,5, ve znárodněném 63,1. Z toho je patrné, že dělníci vykazují v průmyslu neznárodněném lepší výkony než ve znárodněném, což tím více bije do očí, uvážíme-li, že ve velkém podniku je daleko lépe možná organizace výroby, předpokládá se lepší administrativa (poměr mezi dělníky a úředníky!) a je přirozeně k dispozici více speciálních strojů, které výrobnost zvyšují.

4. provésti ještě v tomto roce generální revizi všech cen, nebáti se nepopulárního zvýšení, kde je nezbytně nutné (železo), ale mít jistotu, že od 1. ledna 1947 budeme mít natolik stabilizované ceny, kolik nám dovolí světový trh.

Opatření, provedené podle bodu 1., bude mít za následek zvýšení reálie (veřejné i soukromé administrativy, nikoli však výroby, protože v té se mzdy přizpůsobily cenám) a mělo by se tudíž projevit v cenách. Proto je třeba zároveň provésti opatření, uvedená pod body 2 a 3, aby se tato tendence paralysovala. Víím, že je to úkol svízelný, ale není neřešitelný. Je třeba mít k němu však odvahu a dělat věci i politicky nepopulární. I když pro první rok to bude znamenat zejména u veřejné správy hospodářství schodkové, je to operace, která vyléčí rázem chorobný organismus a zaručí nám pořádek v příštích letech.

Zákony, které má vláda připraveny v rámci dvouletky, dávají jí do ruky dostatečný instrument, aby to mohla provést.

literatura a umění

Zdeněk Danšovský

Narodila se nová literární kritika?

Na sjezdu českých spisovatelů promluvil i několik kritiků. Již podle udaných námětů bylo jasno, že půjde o úvahy zásadní, často o pokus nové formulace literární kritiky a tím i nepřímo literární díla. Tyto projevy však neměly (až na jeden) živou odezvu v literárním obecnstvu. Podle toho i podle reakce tisku, nezbyvá, než konstatovat, že značná část naší literární obce mlčky schválila nově prohlášený kritický směr literární, který si dovolíme pro větší srozumitelnost nazvat marxistickou literární kritikou. Autor tohoto stručného článku nemíní zkoumat schopnost nebo neschopnost filosofického myšlení dialekticko-historického vytvořit literární kritiku. Přihlédne raději k úkolu praktičtějšímu, který bude zkoumat literární marxistickou kritiku prostě jako literární kritiku.

Nezbývá mu však hned na začátku nic jiného než přiznat, že marxistická literární kritika jako jednotná literární věda neexistuje. Nemá stanovenu terminologii a vytýčeny jednotné pojmy a jest proto v soudobé formě kritikou po výtce marxisticko-individuální. To, že se však marxisté ani v tomto stadiu nevyhýbají citátům a výňatkům z velkých kritiků a autorů nemarxistických, dovoluje nám, abychom přistoupili k samým kritikám marxistickým a abychom z nich vytkli krátce a stručně charakteristické hlavní body.

Prvním dojmem, kterým na nás marxistická literární kritika ve svém nynějším stadiu působí, jest především značný nedostatek musických schopností samotných tvůrců této kritiky, t. j. marxistických literárních kritiků.

Čtenář, hledající právem v literární kritice zdůvodnění a poučení, je sice zaplaven spoustou cizích slov a dialektickým uvažováním, ale často se ani nedozví, je-li autorův názor kladný či záporný. Celek pak působí slohovou ztrnulostí a častou nesrozumitelností. To, že marxističtí kritikové literární pracují pod silným tlakem politickým, má nemalý vliv na celkovou formu kritik. Myslíme hlavně na onu zvláštní rozkazovačnost, na ten častý, kritice tak nebezpečný agitační tón. Hlavní nebezpečí této kritiky spatřujeme však v tom, že marxistickou literární kritiku dnes provozují z velké části lidé, kteří by nebyli schopni kritisovat umělecké dílo, kdyby... kdyby ovšem nebyli marxisty.

Jak zřejmo, má marxistická literární kritika tedy daleko i k úrovni kritiky impresionistické, které píše často zplna hrdla již tak známou a otreplou pohřební píseň.

Budiž pisateli dovoleno, aby přidal k této letmé kritice několik aktuálních citátů; doufá totiž, že tím ještě více vyniknou některé rysy marxistické kritiky. Jednotlivé citáty uvádí autor bez komentáře.

»Spoustou theoretisujícího žvastu o metodě udusili šťastně jediný postulát, který má smysl, odvrátili pozornost od unum necessarium — od otázky po osobnosti kritisujícího, po jeho osobní charakterové legitimaci. Namluvili vzdělaným hlupcům, že všechno záleží na metodě a metoda že tvoří kritiku. A zatím jest pravdou opak: kritická osobnost tvoří si metodu a ne jednu, ale řadu jich od případu k případu podle chvilkových příkazů své citovosti, svého cíle, své nálady, svého pathosu a po případě i svého rozmaru... A ničemu neuvěřila učená luza dneška radostněji, než právě tomuto poselství impotence a pedantismu. Té rozkoše: člověk se naučí metodě studiem školským nebo soukromým osvojí si kritický slovník, kritický žargon, a má právo kritisovat všechno napořád, pracovat ve velkém, klidně a spokojeně jako parní mlátička. Kritika stala se v této době zaměstnáním a často i obchodem, je-li provozována s přiměřenou dávkou umělecké tuposti a bezpohľadnosti, jimž se říká zdvořilým jazykem také objektivnost.«

F. X. Šalda: »Kritika pathosem a inspirací.«

»Do svobody projevů literárních a kulturních vůbec nemůže nějakým rozhodujícím způsobem zasahovat ani žádná strana a třída, ani jiné vlivy neliterární a laické, ani přímé vlivy politické a ovšem ani stát.« — »Každé oficiální umění a hrubě tendenční oficiální literatura se ze dne na den zprotiví a přestane mít hned účinek.«

President Dr. Edvard Beneš na sjezdu spisovatelů.

»Literární kritika nemůže se státi vědou naprosto pozitivní, zůstane uměním, a to uměním velmi jemným v rukou těch, kdo ho budou umět používat; ale toto umění bude mít zisk, ba už mělo, ze všech podnětů vědy a všech pokroků dějin...«

Sainte-Beuve

doba a lidé

Eugen Erdely (Londýn)

Je Hitler živ?

To není naivní otázka. Důstojníci britské a americké vzdušné služby vám odpoví, že je to sice velmi nepravděpodobné, ale současně vás upozorní, že svědectví osob o jeho smrti je jen dohadové, jelikož nikdo ze svědků spálení Hitlerovy mrtvoly nebyl osobně přítomen a pouze o tom slyšel, že se jeho mrtvola spaluje. Nejvíce se tímto problémem zabývali Rusové, kteří hned na začátku po mrtvole zahájili rozsáhlé pátrání. Jejich důstojníci považují smrt Hitlerovu sice za pravděpodobnou, nicméně zdůrazňují, že dokud nebude nalezen věrohodný svědek, který byl spálení jeho mrtvoly osobně přítomen, nebude mít o tom svět stoprocentní jistotu. Tak zůstává smrt Hitlerova ještě dodnes hádankou.

Německo ve sklepeních

Musíme jít zpět do doby, kdy Rusové obsadili budovu říšského kancléřství. Tato honosná stavba měla rozsáhlé sklepení, které bylo nesporně dlouho před tím upraveno pro válečné účely. V něm bydlelo stále mnoho lidí, ba můžeme říci, že se naposled stalo útočištěm nacistického Německa. Posléze však zmizel Göring, zmizel Himmler a zůstali tam

jen vojáci, kteří Hitlera od dubna, někteří od března již nespátřili. Po boku vůdcově setrvali pouze Bormann a přirozeně i Goebbels, který byl městským velitelem Berlína. Jedna tvář po druhé mizela a nakonec zde zůstali zcela jiní lidé, než ti, kteří se s Hitlerem sem původně nastěhovali. Poslední týdny musely být pro ně velmi krušné, Rusové neustále postupovali, obsadili jednu část města za druhou a nakonec zbylo jen kancléřství a malý kousek Tiergartenu v německých rukou. Do sklepa přicházely jen Jobovy zvěsti. Hlásil se nezadržitelný postup nepřítele na všech frontách, Anglo-američané pronikali na západě, Rusové na východě. Nejhůře bylo, když se začaly trousit pověsti, že Goering a Himmler nabídli kapitulaci. A přece nemůže být pochyby, že právě Německo bylo zde v ponurém sklepení, kde dlel vůdce s posledními ze svých věrných. Měl stále ještě tolik moci, aby každý odpor zlomil a každého zrádce zničil. Nikdo se mu neprotivil.

On sám byl zříceninou od doby atentátu ze dne 20. července 1944, kdy byl těžce zraněn. O tom nás nejlépe přesvědčila jeho krví potřísněná uniforma, kterou měl toho dne na sobě a která byla Spojenci nalezena. Hitlerův stav se neustále zhoršoval a byl již velmi nemocen, když sestoupil do sklepení kancléřství, aby již slunce nespátřil. Pobyt ve sklepech snášel velmi těžce, ačkoliv zde bylo postaráno o všemožný komfort a hygienu. Známé několik výpovědí od lidí, kteří v ten čas s ním žili a kteří mu byli tak fanaticky oddáni, že ještě v rozhovorech s anglickými a americkými zpravodajskými důstojníky obklopili poslední dny jeho života svatozáří. Ale i oni vypravovali, že poslední dobou nebyla s ním skoro řeč a jen několik málo minut se mohl věnovat veřejným záležitostem. Elektrické světlo a umělé vzduch mu značně přitížily. Nakonec nebyl již svým páнем a stal se automatem svého okolí, jehož sugestivní příkazy prováděl. To platí zejména o jeho ženě Braunové, se kterou se za tak zvláštních okolností oženil, a o Goebbelsovi a jeho paní, kteří na něho měli vždy veliký vliv, zvláště paní Goebbelsová v kritických dnech předstihla energií a čilostí všechny ostatní. Tak žilo Německo (neboť Hitler byl Německo) bidně ve sklepech a považovalo každého, kdo přicházel zvenčí, za podezřelého, ne-li za zrádce. Dokud Hitler žil, bylo zde Německo, to skutečné, věrné Německo, a vše ostatní bylo zradou.

Styk se světem obstarávala nakonec věž leteckého krytu, vše ostatní bylo postupně ztraceno, budova ministerstva války, ministerstva letectví, vše bylo pryč a nevíme, jak se obyvatelé sklepení dorozumívali se světem, když i tato věž byla sestřelena. Pravděpodobnou se zdá však domněnka, že tam byl krátkovlnný vysílač, kterým byly dávány rozkazy do hlavního stanu Doenitzova a odtamtud také přijímány. V posledních dnech nebyl již možný styk s okolním světem, vyjít ven, znamenalo vydávat se v nebezpečí, přesto však musely být zprávy do věže doručovány. Na tuto maličkost nikdo při stavbě leteckého krytu nemyslel, podobně jako na jiné maličkosti, které se ukázaly stejně osudnými. Tak tomu bylo na příklad se spojením říšského kancléřství s »jižní oblastí«, která se po léta budovala v Tyrolích, kam měl podle plánu presdlit generální štáb, když by se Berlín nedal již udržet. Tato poslední reduta byla vybavena ohromnými zásobami. Hitler byl s ní ve spojení ještě 26. dubna a Goering byl právě na cestě tam, když byl Američany zaskočen a zajat, několik hodin po tom, co ho Hitler pro velezradu odsoudil k smrti. Do té doby spadají i pražská jednání.

To vše se odehrávalo mimo Berlín, kam Führer již nemohl zasáhnout. Domníváme se, že by tak v posledních dnech ani nebyl učinil, neboť nebyl již tím mužem, kterým byl dříve. Jeho staré rány nemohly být ošetřovány a život v tak nezvyklém prostředí zeslabil jeho vůli tak, že se na konec stal hříčkou v rukou své ženy. Nimbus slávy, který ho po dlouhá léta obklopoval, zmizela a na jeho místo nastoupil malý človíček, selského původu, kterým Hitler původně byl. Magické kouzlo jeho osobnosti vyprchalo, co zůstalo, byla bédná lidská schránka, které komandovala žena, Eva Braunová. Byla to jistě ona, která ho přiměla k tomu, aby se s ní oženil v okamžiku, kdy byl více mrtev než živ. Tato svatba a poslední testamenty, které Hitler podepsal, přispěly nejvíce k tomu, že tak mnozí lidé v jeho smrti nevěří.

Tyto dokumenty jsou opravdu v mnohém směru podezřelé. Tak na př. je oddací list psán strojem, ačkoliv pro tento účel existují tiskové formuláře. Jako svědek je na něm uveden dr. Goebbels jako »vrchní starosta Berlína«, ačkoli tento úřad nebyl tehdy již po léta obsazen, a Goebbels byl tak zv. »městským presidentem«. Ale tento nedostatek lze snad vysvětlit nemožností předepsaný formulář opatřit, pro-

tože spojení kancléřství s vnějším světem bylo již, jak řečeno, přerušeno, a i kratičká cesta k blízkému magistrátu byla spojena s velkým nebezpečím. Nezbyvalo tedy nic jiného, než listinu vyrobit, při čemž sloužil jiný, náhodou po ruce jsoucí oddací list, písáče za předlohu.

Větší záhadou zůstává, jak se dostal do budovy kancléřství městský matrikový úředník Walter Wagner, který svačebčany oddal a který byl pro tento akt skutečně příslušný. Ví se jen tolik, že bydlel v Essenerstrasse a že se do svého bytu nikdy nevrátil. Lze se domnívat, že je buď mrtev anebo že byl s ostatními tisíci Němci odsunut do Ruska. At tak či jinak, nikdo již o něm neslyšel. Osobní sekretářka Goeringova, paní Inge Haberzettelová, přísahala, že podpis Wagnerův na oddacím listě je pravý a že on sám manžele oddal. Paní Inge je ovšem nacistka a nebylo jí možno věřit, i když se při výslechu domnívala, že jí proříznou hrdlo, když něco zatají. Dnes by snad mluvila zase něco jiného, celkem však lze mít za to, že mluvila tenkrát pravdu.

Podobně možno uvěřit i těm třem kurýrům, kteří byli na cestě k Doenitzovi, aby mu odevzdali Hitlerův testamenty. Byli to: generál Below, Hitlerův letecký pobočník, pan Heinz Lorenz, úředník z ministerstva propagandy, a důstojník Willi Mayer. Po svém zatčení prohlásili všichni shodně, že dokumenty u nich nalezené, jsou autentické a že byli jejich podepsání osobně přítomni. Testamenty nebyly nikdy uveřejněny, ale do oddacího listu může kdokoli nahlédnout. Ovšem lze namítnout, že kurýři byli úmyslně vysláni, aby odvedli nepřítele od pravé stopy, ale angloameričtí důstojníci se přesto domnívají, že mluvili chtěli nechtět pravdu. Dokumenty jim svědčil sám Bormann 30. dubna s rozkazem doručiti je do hlavního stanu na severu. Když jim bylo řečeno, že Hitler je mrtev, nezdáli se tuze překvapení.

Život ve sklepení byl stále obtížnější a všichni byli k smrti unaveni. Venku zuřila válka a situace byla beznadějná. Byli rádi, že unikli tomu peklu v Berlíně, že se dostali na sever, a Hitler je nezajímá víc, než odložený kapesník. Na cestě k Doenitzovi se dověděli, že Německo kapitulovalo, a od té chvíle jim bylo vše lhostejno. Jejich život byl jim pojednou milejší než všechno ostatní. Ne, nebyly to postavy z románů.

Hitlerovu mrtvolu nikdo neviděl a my nevíme, co se stalo ve sklepech v posledních okamžicích. Generál Below vypověděl, že mu již 29. dubna bylo známo, že Hitler a Goebbels spáchají sebevraždu a že v tom směru byly vydány také dispoice pro zpopelnění. Musela to být jistě hrůzná scéna, když si představíme, že malý Goebbels se odhodlal k takovému činu i se svou rodinou, s ženou a šesti dětmi! Nejvíce však musela vyvádět Eva Braunová, od přírody silně hysterická. Petrolejem politá hranice byla již připravena, když ještě žili. Tak vypověděl příslušník osobní stráže Hitlerovy, nějaký esesman, který byl jako jediný v té věci vyslýchán. Ovšem zarážející fakt je, že byly nalezeny pouze pozůstatky Goebbelsovy ženy a dětí, nikoli však mrtvoly Hitlera a Goebbelsa.

Jediný svědek, který by nám smrt Hitlerovu a jeho ženy mohl dosvědčit, je osobní šofér Hitlerův Emil Kempke, ale i ten pouze prohlásil, že dne 30. dubna odnášel mrtvolu Evy Braunové ze sklepa a že jiní odnášeli mrtvolu vůdce. On sám jí tedy nenesl a nevěděl také, kdo byli ti jiní, kteří ji nesli. Mrtvoly prý byly zahaleny do pokrývek, polity petrolejem a pak zapáleny. Kempke a ostatní nemohli prý na dvoře dlouho setrvat, jelikož celé okolí bylo silně ostřelováno, pamatuje se však, že viděl nohy svého pána vyčnívat z pokrývky, dříve než hranice byla zapálena. Kempke je dobrý svědek, lze mu věřit, že poznal holinky svého pána. Jaký by byl také důvod spálit Braunovou s cizím mužem? Braunová se prý otráвила a Führer se zastřelil, byla to tedy jejich těla, která na hranici shořela. Jak se to stalo v podrobnostech, o tom se však pravděpodobně nikdo dříve nedovi, pokud jediný cizí voják bude stát na německé půdě. Teprve pak se možná přihlásí svědek nebo svědci, kteří nám řeknou pravdu, jak to 30. dubna ve skutečnosti bylo.

Zatím co Hitlerova mrtvola hořela, odeslal Goebbels poslední telegram: vrchnímu veliteli hlavního stanu v Plon. Schleswig-Holstein: »Führer dnes 3.30 zemřel. Učiňte, co uznáte za správné.« Telegram došel Doenitze 1. května, když už bylo zřejmo, že se všechno zhroutilo a že zbývá jen kapitulace. Hitlerova smrt znamenala úplné zhroucení Německa.

Dvojník?

V rozlehlých sklepeních kancléřství našli útočiště i mnozí Berličané, kteří nebyli tam svým povoláním vázání. Bylo

zde mnoho žen a dětí, kteří se sem uchýlili. Někteří z nich znali Hitlera osobně a lze se domnívat, že ho nemohli zaměnit s jinou osobou. Někteří z nich však prohlásili, že spatřili Hitlera ještě v ranních hodinách 1. května, kdy se tam pohyboval muž, který byl obecně za Hitlera pokládán. Tento muž byl naposled spatřen o půl třetí 1. května několika ženami, telefonistkami, sekretářkami atd., které v tu dobu tam pracovaly. Tyto ženy byly pak zavolány do soukromých místností Führerových, kde jim bylo řečeno, že se s nimi Führer rozloučí, než spáchá sebevraždu. Nato přišel muž, který byl očividně pod vlivem nějaké omamné drogy, jen těžce se pohyboval a s nikým ani slova nepromluvil. Vypadal příšerně. Po jeho straně šel osobní lékař Hitlerův dr. Stumpfegger a ještě jiný lékař, který ho podpíral. Všichni tři pak zmizeli v soukromé komnatě Hitlerově a ženy pochopily, že válka je u konce. Smrt Hitlerovu jim oznámil však dr. Stumpfegger teprve v deset hodin dopoledne a současně je vyzval, aby každý pokračoval nerušeně ve své práci a konal svou povinnost. Nato zmizel i dr. Stumpfegger a nikdo již o něm neslyšel.

Tato historika zavinila vznik pověstí, že Hitler uprchl a že ho zastupoval nějaký dvojník. Podezřelé ovšem je, že všechny ženy s určitostí prohlásily, že viděly Hitlera ještě 1. května, zatím co mužští svědci stejně určité tvrdí, že zemřel 30. dubna v odpoledních hodinách. Pravděpodobným vysvětlením této záměny je patrně okolnost, že ve sklepe nebylo viditelného rozdílu mezi dnem a nocí, svítilo tam stále elektrické světlo a poslední noci nikdo nespal, jelikož se každým okamžikem čekalo obsazení kancléřství nepřítelem, které se stalo také brzo potom 2. května.

Nicméně jsou lidé, kteří ve smrti Hitlerovu nevěří a prohlašují, že se mu podařilo před Rudou armádou uprchnout. Nedávno byl zatčen v britském pásmu člověk, který o sobě prohlašoval, že viděl Hitlera v Althagenu v severním Německu. Tento dobrý muž dostal za svoje vidění pět roků káznice pro »rozšířování pobuřujících zpráv«. Jiná pověst zase tvrdila, že Hitler utekl na ponorce do Japonska, kde prý žije v horách Askinojov společně ještě s jinými Němci. Další pověst tvrdila, že se odebral neznámo kam na luxusní jachtě a že změnil svůj zevnějšek k nepoznání.

Kdoví, co je na tom pravdy. Hrabě Bernadotte, který vedl jednání mezi Himmlerem a Spojenci, píše ve své knize, že podle jeho informací byl Hitler pravděpodobně zabit svými vlastními lidmi. Také prý dostal 27. dubna injekci s Parkusovými bacily, tuto versi slyšel hrabě Bernadotte od nějakého Schlesenberga. To je však nepravděpodobné, protože nemoc ta působí jen pozvolna a nemůže tedy sloužit za nástroj vraždy. Pravděpodobněji je, že Hitler byl léčen těmito injekcemi pro svou stále se zhoršující paralysu. O jeho zdravotním stavu byly nalezeny všechny příslušné doklady. Ošetřovali ho postupně: dr. Theodor Morell, přednosta kliniky v Berlíně, dr. Karl Brand, chirurg, dr. Erwin Gessing, larynkolog a dr. Hasselbach, zubní lékař. Od nich máme záznamy o všech jeho nemocech. Kromě paralysy trpěl Hitler srdeční vadou, žaludeční chorobou a vysokým krevním tlakem. Celkový jeho stav byl toho druhu, že by nebyl býval stejně dlouho živ. Dnes, po uplynutí necelých dvou roků, je s největší pravděpodobností mrtev. Cizí prostředí a nedostatek péče by jeho smrt jen urychlily. Proto můžeme dát za pravdu anglo-americkým důstojníkům, kteří jsou o jeho smrti přesvědčeni. I my chceme tak věřit!

věda a práce

Doc. Dr. František Běhounek

Sputaná věda

Veřejný zájem na problému příští atomické války dostal nedávno u nás injekci v podobě výzvy, vydané americkým svazem atomických vědců, která se dostala oklikou do rukou jednoho z našich badatelů, a byla jím uveřejněna v denním tisku. Podstatou této výzvy je apel na vědce celého světa, aby účinně působili k zavedení kontroly atomické energie a k zabránění příští katastrofální světové válce.

V tomto svazu amerických vědců jsou sdruženi badatelé, kteří se účinně zúčastnili práce na vybudování atomové pumy, a vedle nich, jak to je v USA zvykem, i četní lidé, kteří nemají s touto pumou nic společného, ba dokonce ani s bádáním. Svaz vydal již řadu publikací, v nichž více méně nejasně líčí, jak by si takovou účinnou kontrolu představoval. Vědci, kteří skutečně na pumě pracovali, vydali již na jaře spis »Jeden svět nebo žádný«, který brzy vyjde i v českém překladu. Je velmi zajímavý, poněvadž dává nahlédnouti do duše mužů exaktní vědy, kteří tu předkládají nejširší veřejnosti své názory jak by bylo možno zabránit příští válce.

Na rozdíl od mlhavých a nejasných receptů, které se začínají objevovat i v našem tisku, na př. v podobě návrhu, že by povolání českoslovenští činitelé měli spolupůsobit při léčbě světa ze strachu před atomovou válkou, což prý by jim popularita našeho Jáchymova neobyčejně usnadnila, definují skuteční američtí a v USA pracující zahraniční vědci problém jasně a realisticky, jak to také od lidí exaktní vědy musíme požadovati. Kladou si nejprve otázku, co znamená atomická puma pro příští válku, a odpovídají na ni, že je to zkáza, soustředěná do nejmenšího objemu, do něhož se až dosud podařilo zkázu soustředit. Uvádějí strohá a proto neobyčejně dramatická čísla, vrcholící ve zjištění, že jediná správně odpálená »začátečnická« atomová puma nahradí deset hromadných náletů, spojených se ztrátou 200 těžkých bombardérů a 2000 letců. Táže se, zda je obrana proti takové zbrani, a shledávají, že tato obrana musí být stoprocentní, jinak je takřka bezúčelná, a uzavírají, že stoprocentní obrana neexistuje a že tedy proti atomové pumě obrany není. Dospívají proto k názoru, že je potřeba atomickou válku vymýtit. Jak? Mezinárodním dozorem a mezinárodní denunciací — to je návrh emigranta bez vlasti, jenž vystřídal už pohostinství třetího cizího státu. Mezinárodní zákony, vtělenými do zákonodárství každé signaturní země — to je návrh politického theoretika, Waltra Lippmanna, návrh, jenž odstraňuje citovou zábranu, podmíněnou požadavkem mezinárodního udavačství. Uzákoni-li váš vlastní stát předpisy na kontrolu atomové energie, pak už nejste denuncianty a případně vlastizrádcí, udáte-li tento svůj vlastní stát z tajného atomického zbrojení. Konečně je tu ještě třetí návrh — a staví se za něj nikdo menší jak Einstein — mezinárodního vojska, »nadnárodního«, jak Einstein říká.

Pojítkem všech těchto návrhů je spoléhání na mezinárodnost vědy a na jakési tiché bratrství, jež se na tomto podkladě mezi vědci všech národů vypěstovalo, a jednotným požadavkem je volání po svobodné výměně vědeckých informací. Podívejme se na obouj strážlivě, konkrétně a realisticky, aby se nemařil zbytečně čas neplodnými úvahami. Jak jsme se až dosud vždy přesvědčili, je věda mezinárodní jen do vypuknutí války, nebo od okamžiku, kdy se válečné napětí vystupňuje nad snesitelnou míru. Potom je po mezinárodnosti vědy náraz.

To by se právě nyní mělo změnit, namítne snad čtenář. S tím by jistě každý souhlasil, ale jak to změnit? Věda není církví v středověkém slova smyslu, netvoří stát ve státech a dokonce stát nadřazený těmto státům. Je naopak služebnicí těchto států, a pokornou a oddanou služebnicí. Vezměte do ruky kterékoli číslo anglického odborného časopisu »Nature«, amerického »Physical Review« a francouzského »Comptes rendus de l'Académie des Sciences«, a zjistíte přesně toto: v roce 1939 oplývaly tyto časopisy konkrétními sděleními o nových objevech z oboru jadrové fyziky (t. j. mateřské vědy atomické pumy), dnes je v nich poušť. Abychom byli vědecky přesní: tato poušť má v anglickém a americkém časopise nepatrné oázy v podobě skrovných theoretických sdělení nebo velmi stručných přehledů. Ale to ne-

jsou prameny, z nichž by se napojil žíznivec. Ve francouzském časopise je dokonalá Sahara, zde se neobjeví jediné zelené stéblo trávy.

Proč? Poněvadž věda je spoutána ostrou vojenskou censurou. Atomický vědec nesmí uveřejnit řádku, která by dala jen stín informace případnému nepříteli o tom, jak se dělá atomická puma. Kdysi vyšel v USA známý Smythův »Report« o výrobě atomické pumy. Byl vynucen veřejným míněním USA, jež má své názory na parlament a vydávání peněz poplatníkům, a přeje si o všem vědět. Byl napsán s nechtím, pokud možno bezobsačně na mnoha stránkách, ale přes to se nemohl vyhnouti některým údajům, jež mohly dát dosti cennou informaci. Namátkou cituji údaj, že kovový uran musí být neobyčejně čistý, má-li se z něho úspěšně vyrábět plutonium, atomická výbušnina.

Smithův Report vyšel před půldruhým rokem, ale od té doby se poměry změnily i v USA, a svobodomyšlelní tamní lid si musil zvyknout na skutečnost, že byl ustaven atomový parlamentní sbor, jenž není vázán povinností referovat o svém díle parlamentu, věc, v politickém vývoji USA a v době mírové neslychaná. A američtí vědci samozřejmě sklonili šiji před tímto výbohem, poněvadž nic jiného učinit nemohli.

Navštivte Joliotův ústav v Paříži, na Collège de France. Frédéric Joliot-Curie je »vysokým komisařem »přes« atomickou energii«, a je mužem, jenž sám a zejména svou školou neobyčejně přispěl k základním předpokladům, které umožnily atomovou pumu. V ústavu vám řeknou, že pan Joliot-Curie odjel do USA, a nikterak se netají se sdělením, že po jeho návratu začnou stavět »pile«, »kupu«, jak Američané volně nazvali první agregát na výrobu atomické výbušniny. Francouzové jsou v této záležitosti upřímní. Už před časem oznámili světu, že si vyrábějí atomovou pumu a že ji vyzkoušejí na Saahaře. Proto uskutečnili nejdozkonalejší censuru příslušných vědeckých zpráv a proto jsou jejich odborné časopisy neplodnou pouští v tomto směru. Mám samozřejmě na mysli původní francouzské vědecké práce z oboru jadrové fyziky: jinak nelze tvrdit, že by francouzský tisk byl sterilní pokud jde o všeobecné úvahy o nové zbrani. Joliot sám se ovšem na schůzích komise OSN pro vypracování předpisů na kontrolu atomické energie vřele přimlouvá za ideály, zdůrazněné ve výzvě amerických atomických vědců. Je to samozřejmě a nelze jej vinit z pokrytectví; každý poctivý vědec si uvědomuje odpovědnost, kterou tu má věda a její tvůrci, ale co dělat? Svědomí praví ne, a státní či jiná autorita, nadřazená každému, i vědci, říká ano. V jejich ruce je výkonná moc a proto se stane podle její vůle. Věda je spoutána a zůstane tak dlouho spoutaná, dokud se nevztá nedohodne. Ale tato dohoda, bohužel, na vědcích nezávisí; mohou činit prohlášení o své dobré vůli a zaplavovat své zahraniční kolegy výzvami — ostatně zcela zbytečnými, poněvadž ti nemohou cítit jinak, a nepotřebují těchto výzev — mohou snad do jisté míry pomáhat i při vytváření veřejného mínění ve své vlastní zemi. Najdou vždy ochotné a souhlasící posluchače, neboť — kdo rozumný by si přál atomické války? Ale tím prakticky činnost vědců na tomto poli končí; všechno ostatní, co jen oni sami při pasivní poslušnosti podniknou, se musí jevit jako neplodná, nikam nevedoucí a čas mařící utopie.

dopisy

Děti, učitelé a národ

Vážený pane redaktore,

dovoľte, abych Vám též napsal několik řádků na thema: Děti, učitelé a národ.

Učitel může mnoho, každá sebemenší pedagogická příručka však říká, že kladné výchovné výsledky jsou nutně podmíněny spoluprací školy, rodiny a společnosti. Ze se kantoni zapřáhl do orby na národa roli dědičné už v květnu 1945, se celkem ví, že pracují úmorně bez hmotných injekcí pro lepší pracovní morálku — už také tiskem proběho, že by se zde, na tomto poli — bez učebnic, bez osnov, při zvýšeném počtu ze všech koutů republiky sehnaných školáků v jedné třídě — daly dělat stachanovské výkony o tom raději nebudu psát.

Je pravda, že naše řady trochu řidnou špatným přílivem mladé krve. Nedivte se, že se mladým nechce za katedru do zapadlých obcí. Válka jim značně pokřivala ideály a naučila je rychleji žít a pak je faktem, že začáteční síly s obchodní nebo rodinnou školou nebo i jen s kursem začínají ve městě rozhodně a větším písmem.

Jsem z pohraničí, mám snad proti vnitrozemí trochu skreslené názory, už však jsem takový, že věřím více tomu, co vidím na každém kroku: výchově chybí podpora rodin, společnosti, národa! Nemluví o heslech a frázích, ani o krásných člencích a řečnických cvičeních, na děti, na »budoucnost národa«, se musí, vlastně měla by se dát nějaká korunka. Měla by se dát tím spíše, že statistiky přírůstku vykazují hodné pochurná čísla.

Na to se obratem říká: není peněz, musíme šetřit! Jsou peníze, prosím: Ostrava propila za čtvrt roku 50.000.000 Kčs! Ostrava vybrala o Dušičkách pro »pěti« 125.000 Kčs! (Představte si: hrký národ Komenského žebra dobrovolné dary pro pěti o dítě na hřbitově do kasičky!) Znáám velikou řadu nově osídlených obcí, kde — asi v duchu hesla »Dětem to nejlepší« — zbyly pro ty nejmenší cvrčky, pro mateřskou školkou — nejhorší barabizny! Kdyby se dětem věnovala aspoň poloviční péče — jakou stát věnuje reversním koním! Všadím se o krk, kdyby někde v obci uhynuly dva kusy dobytka — do týdne je zde komise. Znáám obec, velkou obec o 800 dom. číslech, totálně zaváženou a zavrabenou, kde byl odvíšovací akt proveden po průtahu dvou měsíců (nebyla sladěna spolupráce školy, MNV a zdrav. orgánů).

Znáám soc. pracovníci, která pracuje v poradně pro kojenec, t. j. aspoň jednou týdně váží a zapisuje novorozeňata, sleduje zdravotní stav dětí a soc. případy ve 63 obcích — jen tak, bez dopravního prostředku a jen doufá, že jí snad, snad pro »budoucnost národa« narostou křídla! Znáám obec, která rozhodně nevydala elektr. ledničku z německého majetku — tak nutné potřebnou pro poradnu i pro naši porodnici — lednička stojí v hospodě a chladí pivo! Znáám měšťanku, která na úředních místech jedenáctkrát v době 1½ měsíce vymáhala devět plechových umyvadel pro učebny, sborovnu a kabinety (takových hygienických zádraků, které už stávaly za času »Zapadlých vlastenců« na stoličce v koutě třídy).

Mám pokračovat? Raději ne, mám dnes trochu meiancholickou náladu, mým pracovním úkolem v rámci dvouletky je sběr — hadry, kosti, starý papír — klep školy se nám píní a mění v nechtuté skladiště, musím nutit děti, aby pečlivě sbíraly, posíláme výkazy a cenné srovnání si nikdo neodvážil! A pak: stál jsem před výkladní skříní knihkupec, nož přitisknutý na sklo, a marně jsem luštil zrovna maturitně těžkou trojčlenku: učím 15 roků, mám 3 odbory, za jak dlouho zaplatím na mírné měsíční splátky, když si jednou za měsíc koupím takovou nějakou knížku, o které se říká, že jí má mít každý Čech — jako třeba TGM: »Sociální otázka« — za 300 Kčs!

Tisknu Vám ruku!

Váš J. Z.

Jakého člověka vytváříme?

Pane inženýre Loskote!

Dovoľte mi, abych poznamenal několik slov k Vašemu dopisu v 34. čísle Dnešku. Snad můj názor bude poněkud ovlivněn tím, že jsem absolventem klasického gymnasia, a že od maturity mne dělí necelá čtyři leta (ač poslední skutečnost mne vzhledem ke škole staví do poněkud kritičtějšího stanoviska nežli Vás, o kterém se domnívám, že školní lavici opustil mnohem dříve) i to, že celé vyšší gymnasium jsem absolvoval v protektorátu, kdy doba antiky byla útočištěm učitelů i žáků, kteří se uchylovali do dávné minulosti, když svobodně nemohli čerpat poučení v minulosti bližší či přítomnosti. Prohlašuji, že nikterak nehodlám mluvit za všechny, jimž se dostalo klasického vzdělání, nýbrž jen za sebe či za své školní prostředí. Každé generalisování je nebezpečné. Sešel jsem se na př. se strojním inženýrem, který tak říká »na stará kolena« se pustil do latiny a řečtiny, aby — podle svých vlastních slov — »nalezi určitě vyvážení své únavné denní práce«. A věřte mi, že není jen výjimkou potvrzující pravidlo Vámi vyřčené.

Myslím, že se mylně domníváte, že učiti se latíně a řečtině znamená hromadit v mozku ohromná množství slovíček a gramatických pravidel, memorovat stovky veršů atd. Pravda, v nižších třídách tomu tak bývá (vždyť »per aspera ad astra«), ale ve vyšších třídách ztrácí učení tento samoučelný ráz (namítnete snad, že záleží na učitel: uznávám, ale doby zkonstatovaných školometů jsou dnes snad již po většině ty tam a ostatně celá otázka je po výtece jen technického rázu). Žáci již mají přehled o světových dějinách a nikterak v antické době nevidí absolutní vrchol dokonalosti, ale tím, že vede kladů, které mnohdy nebyly překonány ani dobou naší, vidí i negativní stránku celé doby, získají větší pohotovost pro aplikaci

dějí minulých na děje přítomné. Ci není poučné čísti dopisy politické velikiny feudálně-otrokářského světa, psané vlastnímu propuštěnému otrokovi, stejně jako čísti o jiném politikovi, který, zneužív svého úřadu, kradl a loupil na přišel, a pak dojíti ve chvíli „otrávenosti“ nad současnými poměry k závěru, že každý věk má své Cicerony (byť ten antický se nám ve světle školních přednášek jevil příliš zidealizovaným) i Verry, a že je potřeba převahy Ciceronů, aby se od vítězství ve třetí válce punské nedospělo k pádu říše západorímské? A věřte mi, nebylo světlejšího okamžiku v temném roce 1942, než když jsme ve škole četli v Tacitově „Knize o životě a zvycích Julia Agricoly“ tato slova: „A jako dřívější doba viděla, co jest vrcholem svobody, tak my vidíme, co jest vrcholem otroctví, když nám byl špehy odňat i styk mlouvením a nasloucháním. Byli bychom ztratili s hlasem i paměť, kdyby bylo bývalo v naší moci zapomenouti jako mlčet... . jestliže po patnáct let, dlouhou to dobu života smrtelnikova, mnozí náhodou, všichni nejlepší pak svesepostí císařovou hynuli a my málokterí, jež jsme zůstali na živu, přežili jsme ne tak druhé jako sami sebe, když nám z života bylo vyrváno tolik let, během kterých z mladiků se stali starci a starci prošli mlčením takřka k samotným hranicím života.“ A jistě uznáte, že nezněji naší době zcela cize ani tato slova, vyznačující již do jisté míry římský úpadek, jimiž Tacitus v téměř díle charakterisuje dobu po hrůzovládě Domitiánově: „... neboť od přírody je těžší obrana proti lidské lenosti; a jako naše těla pomalu rostou a rychle zmlárají, tak snažení a přičinlivost rychleji potlačí, než znovu obnoví: přistupuje též sama příjemnost lenosti a to, co zprvu je nenáviděno, je konečně milováno.“ A jako byla slova prvnější citovaná povzbuzením ve válce, tak jsou slova další mementem nyní tím spíše, že víme, co po době jimi charakterisované následovalo. Než tím bych příliš odbočoval.

Snad mi namítnete dvě věci: že by totiž stačilo si vše přečísti v českém překladu či učiniti předmětem dějepisného vyučování, a že středoskoláci nad tím, co pracně přeloží, stejně nebudou filosofovat. Ani tu by, myslím, Vaše námítky neobstály. Už tou skutečností, že je nucen překládat, musí si student důkladněji rozvážit obsah slov. Souhlasím, že ve většině případů nad slovy příliš uvažovat nebude, ale zato přece jen určitou stopu v jeho vyvíjející se duši zanechají a z paměti nevymizí tak rychle, jako kdyby je pouze přečetl (ostatně by je musil stejně čísti v rámci školy, neboť, ruku na srdce, byl byste čelil v době středoškolských studií všechny ty naučné překlady, které jste přečetl později?), nebo se jim učil v rámci dějepisu. A není konečně dějepis, byť se nepoutavěji podáván, většinou jen souhrnem faktů (mnohdy uzpůsobených dočasným názorům doby), zatím co pohnutky, vedoucí k jich vzniku, zůstávají často při středoškolském studiu utajeny a naopak četbou korespondence významných osob, časových epigramů atp. jsou mnohdy osvětleny?

A ani tolik vymýšlené a nenáviděné studium latinské gramatiky není zcela bez prospěchu. Gramatika jazyka národa s takovým smyslem pro přesnost a logickou domyšlenost a nadto jazyka mrtvého, neprodávajícího již žádných změn, je ideální základnou pro studium jazyků moderních (kolik jich v latině má své kořeny!) i gramatiky vlastní mateřštiny.

Vaše slova o německých odkojencích klasické vzdělanosti považují pak za určitý projev věcného soupeření univerzita contra technika a odpovím naň malým přirovnáním: zaléváte plevel a poskytněte mu ideální životní podmínky — a vyrostete Vám zas jen plevel. Velmi zřídka se Vám podaří vypěstít plod dobrý. Co je německé povaze dáno od věků, nepředělá nic. Ale když už poukazuje na heidelberskou univerzitu, podívejme se do Frankfurtu nad Mohanem, kde přece jen vyrostl plod dobrý, který v člověku budoucnosti viděl synthesu klasiky s dobou moderní: Goethe.

Otázkou otevřenou zůstává, jak vyřešit problém použití klasické vzdělanosti v utváření moderního člověka. Než nečítím se povoláním uvažovati o tomto a ostatně tím bych vybočoval z rámce daného mi mou replikou na Váš dopis. Myslím jen, že při všem utilitaristickém pojetí moderního života se nesmí zapomenout na druhou stránku lidského já a zcela v duchu starorímského „utile cum dulci“ — užitečné s příjemným — nechati i klasickým myšlenkovým proudům čestné místo ve výchově a vzdělání mladých lidí. S úctou

JUC Karel Lou da.

K případu Michala Mareše

P. T.

redakci „Dneška“, opis redakci „Tvorby“

v Praze.

Od uveřejňování článku Vašeho p. redaktora Michala Mareše stal jsem se pravidelným čtenářem Vašeho týdeníku. Nepatřím sice k politickému směru, jemuž jste nejbliže, ale rozhodně patřím mezi lidi, kteří mají rádi otevřenou pravdu a přímé jednání. Vím, že nejsem sám, který si začal od jisté doby kupovatli Váš „Dnešek“ a nejsem jediným komunistou, který souhlasí s linií pravdy a skutečnosti, pranýřovat nepoctivost a okradání republiky, pro kterou jsme tolik obětovali. Vždyť jste některé dopisy soudruhů a soudružek i uveřejnili.

Mohu Vás ubezpečiti, že nejsou všichni komunisté špatní a nepoctiví. Mnoho nás vstoupilo do strany skutečně z idealismu a starého přesvědčení, ke kterému jsme se až do roku 1946 nesměli z existenčních důvodů hlásit, ale vždycky jsme jejich kandidátku volili. Už v první republice se nám komunistické časopisy pro příliš úzký politický obzor nelíbily, ale vysvětlovali jsme to tvrdým bojem proti bývalému politickému bloku agrárně-národně demokratickému. Dnes jsou noviny strany však ještě stranitější a svobodnému úsudku člověka ještě vzdálenější. „Rudé právo“ přes svůj velký formát a skoro neomezené finanční prameny, je typickou ukázkou bulvárního, špatně vedeného tisku. Straník v něm najde pro své vzdělání (povšechné ovšem) pramálo, lidé jiného politického směru skoro nic. Jen a jen násilný oficiální optimismus. Ani bývalý „Venkov“ nedovedl hůř stranicky psát. „Tvorba“, to je kapitola sama pro sebe. Proto je členy KSČ tak málo čtena — třebaže někde odebírána — z členské povinnosti. Polemiky Tvorby, at již se týkají „Svobodných novin“, „Svobodného slova“, „Lidové demokracie“ nebo „Dneška“, jsou neargumenty a přesvědčivé protidoklady, ale nadávky a hrubosti. Tak polemikuje v „Tvorbě“ i šéfredaktor Rudého práva Barč (neužívám slova soudruh úmyslně).

Mám před sebou 45. číslo „Tvorby“, článek, podepsaný šifrou Frant. Miškovský „Proč píše Michal Mareš?“, a 33. číslo „Dneška“, článek Michala Mareše „Ústecký případ“. Jak ohromné jsou tu rozdíly v obsahu i způsobu psaní. Jak se tu všemožně snaží pisatel Miškovský-Barč-Breitenfeld Mareše za každou cenu znemožnit, jediným slovem však nepíše a netvrdí, že to, co Mareš ve svých reportážích z pohraničí napsal, není pravda. Uráží, pomlouvá, nactiutrhá. Soudní čtenáři, členové KSČ, mají na věc ovšem poněkud jiný názor. Pisatel hanlivého článku Miškovskému dají teprve tenkrát za pravdu, až „Tvorba“ bude uveřejňovat podobné a věcnější reportáže o nepoctivosti mnohých lidí v pohraničí a obětavosti jiných — bez ohledu na jejich politickou legitimaci. Pokud bude nepoctivost a špinu ve straně kryt mlčením — za dobrou odměnu — potud budeme číst a věřit Michalu Marešovi. A můžete jej špinit a pomlouvat jak chcete. Ostatně jsme velmi zvědaví na výsledek sporu Valenta-Michal Mareš-„Dnešek“ kontra SNE. Stále zvědavě čekáme na první stání, kdy uražená SNB dokáže, že žádný z jejích členů v pohraničí nekradl a krádeže nechránil a nekryl a Michal Mareš spolu s redaktorem Valentou porukují, svázání železy, do vězení, pro lži a bezdůvodné pomlouvání našich vlastenců z pohraničí.

Žil jsem na severu 18 let a jezdím tam velmi často a proto mne tento spor velmi zajímá. Tak se na dnešní poměry v rozkládající se straně divají členové z přesvědčení, ne z dobře placeného profesionálního. Před válkou komunistické „Rudé právo“ psalo o každé politické i osobní nepoctivosti na úředních místech — dnes je kryje mlčením a hrubými útoky proti těm, kteří na ně ukazují. Hluboký mravní úpadek prodělává naše KSČ. Slušní lidé odcházejí do ústraní, rváci ovládli arénu a pokladny, z nichž rozdávají svým pomocníkům. Je to tvrdě řečeno, ale bohužel, je tomu tak. Vždyť to přece také musíte vidět, jaké finanční flásko je pro nás akce „Gottwaldova knihovna“, jaké pořádky vládnou v místních organizacích a že všechno to se začíná povážlivě přesunovat i do odborového hnutí, které posledních 6 měsíců vykazuje téměř úplnou stagnaci ve vývoji. A co ta ostuda s rozdvoujením a opětným sloučením (lépe řečeno slepením) kulturních organizací? Co to vyřazení E. F. Buriana z rozřasu? Co ty stále bankety, recepcie a oslavy, jimiž se příkrývá pravý stav? Kritice na všechno tento úpadek chcete říkat bolestivostí, nebo dokonce fašistická reakce? Lhaním a skreslováním republiku nepostavíme, nýbrž zbouráme. Hitler postupoval a stavěl svou tisíciletou říši také těmito prostředky a jak dlouho vydržela? Nepoučilo Vás to ještě dostatečně?

Redakci „Dneška“ a Michalu Marešovi vzkazuji jménem všech čtenářů, kteří opět pomalu získávají víru v pravdu a spravedlnost, pozdrav. Nedejte se odradit povrřivostí. Pokud nebude „Tvorba“ psát lépe a pravdě a skutečnosti blíže nežli Vy, potud jsme srdcem s Vámi — kdyby Vás sebe více špinili a pomlouvali. Váš čtenář

Nová k,

technický mistr montovny a člen představenstva závodní organizace KSČ.

Můj případ

Vážená redakce!

Protože v čísle 45. týdeníku „Tvorba“ napsal p. Mandák článek „Na pomoc Ferdinandu Peroutkovi“, tedy mi dovoluji, abych jako postizený na otázky, které v tomto článku položil pisatel, sám odpověděl. Vyhýbal jsem se novinářským polemikám o svém případě, protože jsem byl přesvědčen, že rozsudek lidového soudu mně dal plně zadostučinění. Mýlil jsem se, neboť může-li pan Mandák předložit otázky, které se mne též dotýkají, je vidět, že věc není skončena. Pan Mandák ovšem jen předstírá, že na své otázky ještě nedostal odpovědi. Všechny byly zodpovězeny průběhem pětidenního přelíčení, jehož pisatel se mohl zúčastnit. Pan M. ovšem ani nežádá odpovědi, nýbrž je to jen forma, jak po někom vrhnout slinu a předstírat zvědavého. Já

5. 10. 1946 napsal do «Stráže lidu» podobný článek a bylo odpověděno jinými v olomouckých časopisech. Než p. M. je tvrdší a proto mu chci odpovědět, pokud je to ovšem možné.

1. Tato otázka, zřejmě nevinná, jest onou slinou, která se snadno vrhne, ale na kterou se těžko odpovídá. Je to asi totéž, jako kdybych se ptal, jak to, že pan M. nezemřel v koncentraci, když kolem něho jich umřelo na tisíce? Měl p. M. tak dobré spojení s Lagerkommandantem, že všem nástrahám unikl? A tak bych se mohl ptát napořád a přitom dělat nevinně zvědavého.

2. Důvod k mému zajištění byl jedině ten, že prý jsem řekl při jednom vyslechu: «Kdybych promluvil já, káceli by se tribunové lidu». To byl strach ze mne, který jednoho z přísedících vyšetřující komise přiměl k výroku, když se jednalo o mé propuštění: «Dr. Pospíšil bude sedět i kdyby nic neudělal». Byl jsem si vědom, že nebudu denunciantem, neboť bych proti tribunům lidu musel použít jako svědků gestapáků, ještě dříve, než pan ministr spravedlnosti po mém procesu musel zakázat svědectví těchto individuí proti českým lidem. Při hlavním přelíčení však vyšlo najevo, že jsem měl být lege artis zavražden za použití křivého svědectví těchto gestapáků. Ci mělo nařízení vyšetřujících komisářů, aby gestapáci byli dávání do společné cely, jiný účel? (Viz zprávu vyšetř. komise ZNV v Brně z 6. 11. 1946, č. 3).

3. Jako odpověď na tuto otázku budu citovat rozsudek a bude to nejlepší odpověď na tuto otázku: «Během pětidenního hlavního přelíčení byla vyslechnuta řada svědků a přečtena řada písemných svědeckých výpovědí. Svědkové byli ze všech vrstev národa, počínaje dnešním předsedou ÚNS Josefem Davidem až po dělníka z malé vesnice. Byli to důstojníci i civilisté, lidé různých stavů a různých politických přesvědčení. Ti všichni dokreslovali a dosvědčovali pravou činnost obžalovaného, kterou vyvíjel ve prospěch republiky, české věci a českých lidí, a to už v době prvé republiky, potom na počátku okupace, dokonce i v koncentračním táboře a konečně po svém propuštění až do konce války.

Jak z výpovědí těchto svědků, a budou citováni jen svědci u hlavního přelíčení slyšení, je patrné, že byla tato činnost mnohostranná: organizování útoku pilotů do zahraničí, intervence za české lidi a vyzvídání na gestapu, varování českých lidí před nebezpečím, podpora rodin uvězněných polit. vězňů a partyzánů, at již potraviny, penězi, štěstím, zbraní nebo jiným materiálem. Při tom, jak to konečně svědek V. Flaša, svého času vězněný pro ilegální činnost v okresním vedení KSC, výslovně udal, nečinil obžalovaný rozdílu mezi bohatými a chudými a nebdal ani politického přesvědčení těch, jimž pomáhal, jak je to patrné ze svědeckých výpovědí. Jak patrné ze všeho, co bylo shora uvedeno (a byla to pouze část toho, co svědci vypovídali), byla činnost obžalovaného velice rozsáhlá a mnohostranná. Nebyla to tak činnost pouze náhodná, nýbrž činnost organizovaná. Každá z její části byla pro sebe sama velmi nebezpečná a je pochopitelné, že kdyby se bylo něco vyzradilo, bylo by obžalovanému hrozilo při nejmenším nové zatčení a uvěznění. Pro tuto činnost obžalovaný potřeboval také zprávy z gestapa. Je v této souvislosti také prokázáno svědkem Frant. Dočkalem, fidicím učitelem v Bělkovicích, že ho obžalovaný pravidelně informoval, zda hrozí nebezpečí předání pro partyzány, kteří se skrývali v okolí Bělkovic. Je proto nutno z hlediska celkové činnosti obžalovaného posuzovat jeho styky s gestapem a SD. Nutno je tedy hodnotit nikoliv jako podporu nacismu, nýbrž jako součást protifíšského boje obžalovaného a částečně i jako krytí této protifíšské činnosti. A dále píše rozsudek po citaci dalších svědeckých výpovědí: «Soud proto, uváží všechny svědecké výpovědi, jak shora ve výtahu byly uvedeny, jakož i okolností a závěr těmito výpověďmi dosvědčené a z nich plynoucí, dospěl k přesvědčení, že obžalovaný jednak konfidentickou službu gestapu a zpravodajskou službu SD nekonal, jednak, pokud se s gestapem a SD stýkal, že tak nečinil v úmyslu, aby nacismus podporoval a snad české věci škodil, nýbrž naopak, aby nacismus potíral a mimo to, aby pomoci těchto styků české věci pomáhal.»

Dále bylo zjištěno, že jsem byl propuštěn jedině proto, že mé paní se podělila podplátní vyšetřujícího mne gestapáka Ant. Petra částkou 40.000 K. Záný z gestapáků neprokázal konfidentické služby v přípravném vyšetřování. To by se byl pisatel dočetl i ve «Stráži lidu».

Pokud se týče věci, kterou jsem prosívil po atentátu na Heydricha, zjišťuje rozsudek toto: «Jak ze shora uvedených svědeckých výpovědí je patrné, byla řeč vlastně nakomandována a obžalovaný nepronesl ji sám ze své iniciativy, ze své svobodné vůle, nýbrž zdráhal se naopak nejprve projev učiniti, chtěl, aby tak učinil Němec, později však, když bylo na něho z různých stran nalháno, ujal se přece onoho úkolu a řeč pronesl. Jest zjištěno, že projev si žádal páni od Oberlandratu. Při úvaze o zmíněné řeči dlužno mít na paměti poměry, které tehdy vládly po Heydrichově smrti. Je ještě v dobré paměti, jak se tehdy rozpoutala zloba Němců proti všemu českému a jak v novinách byly otištěny celé řady jmen lidí, kteří byli popraveni pod záminkou, že atentát na Heydricha schvalovali, třebaž v době atentátu byli tyto lidé již drahnou dobou zavření ve vězeních nebo v koncentracích. V každém sebemenším projevu odporu viděli tehdy Němci projev vzpoury a schvalování atentátu a kruté se za to mstili. Jednání obžalovaného, pokud jde o pronesení řeči a vůbec celé chování obžalovaného za doby protektorátu, dlužno posuzovat ex tunc a nikoliv ex nunc, neboť dnes vypadá situace samozřejmě již zcela jinak a ten, kdo by věc posuzoval

ex nunc, mohl by snadno upadnouti v omyl. Je tedy úplně pochopitelné, že obžalovaný, který nejprve vůbec zdráhal se projev učiniti, si dal po domluvě z různých stran říci a řeč pronesl. Je také samozřejmě, že v této řeči, při které byli přítomni i Němci, nemohl zcela otevřeně říci, co si myslel a co tehdy cítil každý Čech. Musel tedy svou řeč koncipovat tak, aby na oko zdála se loyální, ale aby ti, kdo ji rozuměli chtěli, ji také rozuměli. Vždyť obžalovaný se v řeči zmiňuje o tom, že poslední politické vraždy v dějinách českého národa se stala v roce 1308 zavražděním posledního Přemyslovce, zmlčev tak atentát na dr. Rašinu. Uvážíme-li také obsah jedné z t. zv. zpráv pro SD, jak o tom byla shora řeč, že totiž všeobecný je názor, že Heydrich byl odstraněn gestapem, porozumíme větě řeči, že útok byl namířen proti českému lidu. Věta, že patrně si uvědomit, že osud velikoněmecké říše je také našim osudem, je úplně dvojsmyslná. Bylo přece samozřejmě, že osud českého národa závisl na osudu říše, ovšem ne tak, jak si to vysvětlovali Němci, nýbrž tak, že německá říše musí být zničena, aby proběhněly národy a také i národ Čechů a Slováků byly osvobozeny. Slova, že svědomitě práce a hodnotné výrobky našich továren a dílen jsou nejlepším doporučením našeho národa, má pinou platnost i dnes. Ten, kdo chtěl rozumět, dobře také porozuměl slovům obžalovaného (rozuměj v době řeči), že dnešní úkoly jsou tím větší, že se nacházíme uprostřed světového zápasu, kde vedle zbraní promlouvá i statečný duch bojujícího vítězství pravdy a sociální spravedlnosti a pro svobodu čím dál tím větší. Kdo chtěl obsahu řeči rozumět, porozuměl, co tím obžalovaný míní, a porozuměl i závěru řeči, že manifestující stojí na straně těch, kdož se snaží vybudovat Evropu na podkladě práce, Evropu, která by žila v míru a věnovala se svému světovému a dějinnému poslání. Soud tedy, uváží všechny okolnosti, dospěl i zde k přesvědčení, že obžalovaný touto řečí nepropagoval a nechťel propagovat nacistické hnutí, nýbrž že i této řeči použil k tomu, aby zastřenými slovy řekl to, co v oné době otevřeně nebylo řečeno.

Pokud se týče masového zatýkání Sokolů, bylo toto nařízeno proti mně nesprávně reprodukováno dr. Martinicem pro «Stráž lidu» (viz zprávu vyšetřující komise ZNV v Brně č. 4 ze dne 6. 11. 1946).

5. Je pochopitelné více než naivní tvrdit, že ministerstvo spravedlnosti mohlo jakýmkoliv způsobem zasáhnout do průběhu vyšetřování, zejména po onom článku «Stráž lidu», kde jsem byl označen jako vrah tisíce lidí. Jedno je jisté, že od 22. 6. až do 2. 12. 1945 bylo policejní zajišťovací vazba zcela bezdůvodnou. Teprve dne 2. 12. 1945 počala řada křivých výpovědí gestapáků. Jak k nim došlo, bylo již naznačeno nahore.

Během řízení bylo zjištěno, že úřední záznamy dr. Martinice a Stejskala neodpovídají pravdě a pan Maňdák mohl se dotázat p. prokurátora dr. Turka, jaký nepřesný záznam učinil o něm dr. Stejskal ve věci JUC Tesare. Úřední záznam o pokopání gestapáka Gottschlinga před mými očima jest úplně nepravdivý a Gottschlingem vyvrácený, rovněž tak úřední záznam o Loibnerovi a Heidanovi. Schůzka 15. 5. 1946 byla zajímavá svým průběhem jenom proto, že ukázala, že udání dr. Stejskala bylo nepravdivé až na to, že gestapáci odhalili způsoby vyšetřující komise, které nesnesou ani dnes ještě veřejného světla, aby lidé neztratili důvěru ve vyšetřovací metody. Bylo prokázáno, že gestapáci dostávali za své výpovědi od onoho okamžiku, kdy začali vypovídat proti mně, českou stravu, že čeští vyšetřovatelé museli dávat gestapákům na přání vyšetř. komisářů chleba, aby gestapáci «nezvadli» (slova ze svědecké výpovědi dr. Martinice) zatím co čeští lidé byli ponecháni svému osudu, aby «uvadli». Pan Maňdák má možnost si u mne přečíst celý rozsudek, kdyby měl zájem o pravdu.

Konečně poslední poznámka. U lidového soudu nestál proti mně mrtvý generál Zdimal, nýbrž ten vypovídal proti mně dne 13. prosince 1940 před gestapem, když mne a desítky jiných českých důstojníků před tím již denuncoval u gestapa a celou řadu jich vehnal pod katovu sekeru, těch lidí, kteří mu na slovo věřili. U lidového soudu byly se mnou souzeny vyšetřovací metody a lidé, kterých bylo proti mně použito a kteří měli nejhorší úkol odstranit mne, nýbrž po mém odsouzení dr. Zelu, svědčího biskupa, dr. Turka, prokurátora, dr. Amerlinga, dr. Zatloukala, personálního referenta MNV a Františka Izáka.

Na pomoc, pane Eduarde Maňdáku, pravdě, kterou jste mohl při trochu dobré vůle se cele dovědět, a nechat mrtvé, na kterých jen vzpomínáme, na pokoj, a nezneužívat jejich památky k hanobení živých.
Dr L. Pospíšil

listárna redakce

Michal Mareš

Proč nemlčím?

Kdo sleduje vývoj komunistického tisku a porovná je s rudým tiskem předválečným, tím chudým, několika málo nadšenci dělaným, dělnickým časopisectvem, co pozoruje? Štup, a to velmi značný sestup ideový. O výběru zbraní, o kul

tuře srdce a slušnosti vůbec netřeba mluvit. Oceňuje takto plody pisářů některých dnešních novin, očekával jsem již dávno zákeřný útok. Z malé neopatrnosti vznikla přitom má osobní tragédie, za kterou jsem vytrpěl jako málokdo jiný, abych nakonec byl ještě vláčen tiskem.

Rusové, jimiž jsem byl několik dnů po revoluci zatčen pro domnělý nedostatek ostražitosti v kritických dnech pražských, zhodnotili můj případ, jak již řečeno: nedostatkem revoluční ostražitosti a kontrarozvědčickým diletantismem nerutinovaného ochotníka. Zdali právem, o to se pokusím stručným vylíčením celého děje. Jsa veřejně pranýřován bezmála jako usvědčený zločinec a vyvrhel, který nemá v tisku co pohledávat, nemohu jinak než se bránit fakty, o nichž jsem mlčel v zájmu, který sahá poněkud dále, než tuší inspirátoři článku „Proč píše Michal Mareš“ v „Tvorbě“. Ale mlčení k infamnostem znamenalo by v neinformované veřejnosti a v řadách soudružských, že potvrzují správnost psaní „Tvorby“ o mém případě. Myslíl jsem si již, přátelé, že po zdařilém vyrazení okénka pro čerstvý vzduch do naší dusné atmosféry budu se moci věnovat své vlastní dvouletce. Jak jsem napsal heslovitě do památníku politického odpůrce: „Zabme každou politickou pletku a myslme jen na dvouletku.“ Chtěl jsem se vzdát činnosti novinářské, ale takto ne. Před tímto terorem neustoupím. V době nesvobody byla mi českými sedláky strachy před gestapem spalena část rukopisů patnáctileté práce; při převratu druhá část rukopisů, jež jsem po celou dobu války pečlivě schovával u známých, byla mi odnesena, sotva jsem je přinesl domů, domníváje se, že nyní budu moci klidně dokončit počaté dílo. Byli to čeští lidé jednak z řad RG, jednak z policejního ředitelství pražského, kdož tenkrát s NKVD orgány byli u mne v bytě a rukopisy mi odnesli. Prosim tímto, ví-li kdo o těchto rukopisech, aby mi tuto část mého životního díla laskavě za odměnu vrátil. Jde mi zejména o básně „Buřičovy verše“, a část románu „Revolucionář v posteli“, jakož i o „Povídky pro malé a velké bolševíky“. Rukopisy ty byly odneseny za mé nepřítomnosti neznámým kým a neznámým kam. Vylíčení skutečného děje mého zatčení, který by sám o sobě tvořil obsah velkého románu na poměry naše neobekávaného a nezvyklého, zhuštin. Čiň revoluci dobře a kriminálně se ti odmění, neboť kdo seděl v závětrí a pohodlně vyčkával, skvěle se dnes má, za nejlepšího vlastence platí, vysoko do žlabu zajisté nemá, a nejen to, namnoze takový protektorátní pecivál osobuje si soudit jiné, kteří nebyli za peci.

Děj mé historie počíná takto: Dne 7. března 1945 před 11. hodinou dopolední oslovil mne ve Vinařské ulici civilista. Tohoto muže jsem po celou dobu války neviděl, a bylo to náhodné setkání. Na datum se přesně pamatuji proto, poněvadž jsem před tím oslavoval tise narozeniny T. G. M. čtením z jeho díla. Muž, jenž mne oslovil, byl bývalý můj redakční kolega z „Prager Tagblattu“ JUDr. Karel Procházka; pochází ze smíšeného česko-německého manželství. Znal jsem ho po celou řadu let; choval se vždy jako dobře vychovaný a slušný člověk. Podotýkám předem, že po celou dobu okupace jsem Procházku neviděl a posuzoval ho podle jeho minulosti. Při setkání Procházka se mne dotazoval, jsem-li ještě komunista. Na otázku, proč se ptá, odpověděl, že jen v kladném případě by se mi mohl svěřit s osobní svou záležitostí. Ubezpečil jsem ho, že se mnou může mluvit o všem. Nato mně sdělil, že neuposlechl rozkazu k odchodu na frontu a že nejděle do 48 hodin za ním půjde SS. Dotázal se, mohl-li by v krajním nebezpečí počítati s mou pomocí. Tu jsem mu přislíbil. Příkaz našich zahraničních vysláček zněl, poskytnouti pomoc pronásledovaným nekomatantům před pronásledovateli. To jsem tedy učinil. Na otázku, proč se obrací zrovna na mne, řekl, že tak činí z důvěry k staršímu kolegovi z redakce. Pro nebezpečné případy měl jsem svůj ilegální byt, případně i druhý. Několik dnů po této schůzce dotázal jsem se vlastně jen mímódek, poněvadž vojenským otázkám nerozumím, u jaké formace P. naposled sloužil. Odpověděl mi, že se ulejal jako frajtr a píše na stroji u tak zv. Meldebüro, t. j. ohlašovny, načež mně na mou žádost vysvětlil funkci této kanceláře: Tam procházel ponejvíce obchodníci, inženýři a vůbec takřka každý, kdo odjížděl z svými povolením do neutrální ciziny. V této kanceláři bylo udeřováno visum k odjezdu. Při tom osoby, o toto ověření se ucházející, byly vybízeny, aby po příjezdu se opět dostavily a referovaly o svých poznačích v cizině. Zeptal jsem se Procházku, zda v tomto referování snad nějak zvlášť vynikly některé osoby. A tak sem se dověděl, co jsem vlastně neočekával a nač jsem vůbec předtím nikdy nepomyslíl. Jména asi šesti mužů. I tato mnou daná otázka byla mi inspirována zahraničním rozhlasem. Nu, tak jsem zavadil o věc, o níž jsem neměl potuchy, neboť svojí povahou spadala, jak mi až po zatčení jasně vysvitlo, do sféry špionáže, respektive protišpionážní služby. Tak jsem se zapletl do věci, v níž jsem neměl žádné zkušenosti. Přece však jsem si sdělil já jména zapamatoval a škůdci byli lapeni. Za to, že jsem kryl desertéra před pronásledovateli, bylo mi Rusy řečeno, že dostanu orden za chrabrost, za to, že jsem zjistil jména škůdců, orden za odvalu, ale neřeknu-li, kde P. je, že budu zavřen, dokud ho nedostanou. A já, bohužel, nevěděl, kde právě je. Byl jsem tedy ruskými orgány zatčen a to majorem a kapitánem NKVD těsně před půlnocí na 21. května 1945. K Procházce jsem neměl nedůvěru a nechal jsem ho z Prahy po skončení povstání

odejít a to tím spíše, když u mne zanechal veškeré své dokumenty, jakož i peníze a vkladní knížky, nikoliv, jak „Tvorba“ tvrdí, v hodnotě 300.000 korun, nýbrž asi za 400.000. Na tuto okolnost jsem ihned upozornil ruskou vojenskou policií, která také dokumenty i peníze zabavila, přepočítala, potvrdila a odevzdala na příslušném místě v úředně provisorní věznicí v Novém Bydžově, kam jsem byl po několikadenním věznění ve sklepě domu čp. 1914 na Žižkově dopraven. Očekával jsem příchod Procházku do Prahy, jak umluveno, na 24. nebo 25. května, do kteréžto doby se totiž měl vrátit pro svůj majetek a dokumenty, jak mi slíbil, a dáti mi další materiál. Za tuto svou službu se domníval, že bude moci zůstat v Praze. Přišel-li do Prahy, byl-li zatčen nebo nikoliv, to jsem se nikdy nedověděl, poněvadž jsem několik dnů před ujednaným jeho příchodem již byl vězněn.

Jak revolučně vynikl za protektorátu redaktor „Tvorby“ Josef Rybák, nevím, ale pravdu děl, když se potom dověděl, co se mně přihodilo: „Dobře ti tak, proč se do takových věcí pleťeš!“ Chci říci Josefu Rybákovi, že nevím, pracovali v podzemním „Rudém právu“ roku 1939. Tenkrát někdy v září nebo říjnu jsem navštívil tajemníka rudých odborů zemědělců v Biskupském dvoře a také jsem udělal věc, do které mi nic nebylo. Za mé návštěvy vpadlo k tajemníku T. gestapo a já jsem v nestřeženém okamžiku odnesl velkou a těžkou brašnu, na níž tajemník T. zoufale pohlédl. Odnesl jsem jí takřka před zraky gestapáků do úkrytu. Byly to matrice, rukopisy a část nákladu „Rudého práva“. Později mi bylo řečeno, že jsem zachránil několika, možná několika tuctům lidí život. Přišel jsem k tomu tak náhodně, jako k neštěstí s Procházkou. Proč jsem se do toho pletl, není-liž pravda? Doufám, že se generální tajemník strany bude zajímat alespoň o tuto jednu z mých malých akcí, když se nezajímá o to přijmouti mou ženu, když jsem byl zatčen.

To, co jsem učinil s Procházkou, rozhodně nebyl, to jsem pak uznal sám velmi upřímně, geniální čin: byl-li špion, tedy jsem jako amatér naléhl profesionálovi. Když jsem po rehabilitaci ruskými i československými úřady vypsal i v Kádrové komunistické komisi celou tuto zápletku, která mne přivedla až před popravčí komando, nemyslil jsem, že tohoto důvěrného, zlomyslně zkroutěného, aktu bude použito k infamnímu útoku v „Tvorbě“. Byl jsem zatčen jako přijatý již zpravodaj „Rudého práva“ a desíletý spolupracovník tohoto listu. Nikdo se mne nezastal a když jsem po Praze, Bydžově, Pardubicích a nevím kde ještě, v městě s polskými vlajkami, pak v Ratiboři, nakonec byl ještě vyšetřován našimi úřady, a ja bez viny, propuštěn, tu jsem s radostným srdcem telegrafoval do redakce „Rudého práva“ svůj příchod do práce. Nikdo mne v redakci dne 21. IX. 1945 nepřivítal a sotva kdo stiskl mi ruku, z ustrašenosti tomu tak bylo a z nedostatku civilní kuráže. Konečně jsem nalezl milost i v očích Kádrové komise. Dlouho to trvalo, než si na starého soudruha vzpomněli, skoro rok, abych na přání šéfredaktora — téhož, jímž jsem byl nyní již také napaden — vstoupil do redakce „Rudého práva“. Bylo to pro mne velkým zadosťučiněním, ale byl jsem již zavázán nezavislému tisku, kde mně nikdo nepředpisuje, jak mám myslet a psát! A tak píši poctivě a, myslím, k lepšímu prospěchu, než kdybych byl dobře placeným, mlčícím nebo devotním redaktorem listu, který jsem miloval, a strany, kterou jsem považoval za svou vznešenou mlenu. Ale degradovali tuto krasavici na služku svých zájmů a proti tomu jsem se vzbouřil. Ale dnes již ani to nečiním, neboť strana je pouze část národa. Sloužím-li dnes nějaké straně, pak té největší, jejíž stoupenčí, slušní lidé, jsou nejen ve všech stranách, ale hlavně ve straně největší. Jsem dnes mluvčím ve straně bez ministrů a poslanců a bez profitů — sloužím armádě bezpartijních. A mluvím s každým, kdokoliv jest, jako rovný s rovným. A bude-li si „Tvorba“ přát, vylíčím i vše, co se se mnou dělo, i to je možno.

Ne, mne neutaháte, ani kdybyste si zaopatřili i falešné dokumenty a svědky. I to jsem poznal a mám za sebou. Ale nakonec vždy pravda všechno překoná. Za jednu věc děkuji Rusům. Děkuji jim za to, že milují fanaticky pravdu, nenávidí darebáky, a i za to vděčím, že dnes nevím, co je to strach. Svůj boj, kamarádi a kamarádky svobody, vyhrajeme. Myslím-li na onen loňský květen, červen a červenec, přece jsem musím být osudu vděčen, že jsem mohl být svědkem toho, jak přijímali v zajetí bývalí mocipáni svůj zasloužený osud. Vděčen konečně i za to, že jsem poznal sta krásných, „dobrotivých“ a nezapomenutelných bezejmenných rudých vojáků a oficírů a tolik zosobněných zjevů z Dostojevského, Fignerové, Tolstého. Dá-li Bůh, vzpomenu si na ně ještě, jak nejlépe umím; ale tato krása a bohatství poznatků byly draze vykopeny. Pochopil jsem také, když jsem projížděl po východních bojištích a viděl tisíce a desítky tisíc sovětských hrobů, ruskou nedůvěru k světu. A přece jen — měsíc po válce, a již jednali i s německými zajatci velkomyslně.

Myslíte, že bych byl Rusům unikl, kdybych se byl něčeho zlého dopustil? Gestapo bylo možno uniknout, ale orgánům NKVD nikdy. Ale i oni se mýlí a pak to upřímně doznají, a v tom okamžiku jsou tvými nejlepšími kamarády. Zapomeň! Co bylo, nebylo. Sudba eto byla, sudba.

Ale svou zášť proti ničemům nikdy nepotlačím, proto nemlčím!

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Čapek:

VEZEŇSKÁ PROCHÁZKA

Cas dávi ze sebe zas jeden den,
šelu i duši břemenem;
procházkou jdem v jámě čtyř
stěn,

do kola šlapeme podél čtyř zdí,
šero se studenou přeprškou dní,
ostnaté dráty deštnými
kapkami pláči;

do kola vězeň se za vězněm
vláči,
napořád dokola, dokola jen,
tak tažný dobytek se stále
jedním směrem stáči,
když v žentouře je zapřažen.

Z Básní z koncentračního
tábora

Noví „nesmrtelní“. Na u-
prázdňená místa ve Francouz-
ské akademii po Pesquidoux-
ovi a Hermantovi byli zvoleni
Maurice Genevoix a
Etienne Gilson. M. Ge-
nevoix, nar. 1890, je nositelem
Goncourtovy ceny za román
„Rabolioti“ a je znám svými
válečnými romány z první
světové války (Sous Verdun,
Nuits de guerre, Au seuil des
Guitounes). E. Gilson, nar.
1884, od r. 1932 profesor na
Collège de France pro stolici
středověké filosofie. Je auto-
rem četných děl o středověké
a dogmatické filosofii a zabý-
vá se zvláště vlivy scholasti-
ky na počátky moderní filo-
sophie. (Études de Philosophie
médiévale, Index scholastico-
cartésien, La Philosophie au
Moyen Age, St. Thomas
d'Aquin, Introduction à l'étude
de St. Augustin a j.) K. I.

Stendhalova cena, dotovaná
nakladatelstvím Laffont
stotisc frs) byla udělena Je-
anu Dutourdovi za filoso-
fický esay „Le Complexe de
César“ a René Masson-
ovi za sbírku povídek „Aux
Gendarmes et aux Voleurs“
(Četníkům a zlodějům). V po-
rotě zasedali mezi jinými Ar-
noux, Cocteau, Fargue, Green
a Schlumberger. — U obou
autorů jde o jejich první kni-
hu. Dutourd je 26letý Pařížan,
který unikl z německého zajetí,
byl odsouzen k trestu smrti
zastřelením, znovu uprchl a
skrýval se do konce války.
Jeho kniha, která byla sym-
paticky přijata kritikou, při-
pomíná metodou francouzské
filosofické essayisty, ale vztá-
huje se k uměleckému a so-
ciálnímu vývoji dneška, jehož
je zrcadlem a kritikou. —

Pro psa je každý pán Napoleonem, odtud ta velká obli-
ba psů.

ALD. HUXLEY

glíčtiny v Paříži a jeho kniha
je překvapujícím zrcadlem ni-
terného dětského života.

K. I.

Co chystají nakladatelství.
V edici Domat vyjde kniha o
Paulu Valérym od André
Gida, v níž bude po prvé u-
veřejněna dosud nevydaná ko-
respondence A. Gida a P. Valé-
ryho. V téže edici vyjde ro-
mán nositele Goncourtovy ce-
ny Luciena Fabra „On t'interro-
gera sur l'amour“. V
edici Domat vyšly před časem
první dva svazky cyklu Pau-
la Vialara „La mort est
un commencement“, které se
nyní přetiskují. K. I.

Výstava švýcarské knihy v
Paříži. Na žádost Národní
knihovny v Paříži uspořádala
Společnost švýcarských nakla-
datelů výstavu švýcarské kni-
hy. V Mazarinově galerii Ná-
rodní knihovny jsou vystave-
ny knihy, které vyšly za
války ve Švýcarsku.

Večer na počest 25 let lte-
rární činnosti Alexandra Žarov-
va. Moskevský výbor Komsomolu
a Svaz sovětských spisovatelů
uspořádaly ve velké po-
sluchárně Polytechnického mu-
zea večer, věnovaný tvorbě bás-
níka A. Žarova. Po krátkém ú-
vodním slově předečetl Pavel An-
tokolský dopis Svazu spisovatelů,
ve kterém je charakteri-
sována 25letá činnost básníka-
komsomolce. Ve dvacátých le-
tech se stal populární svou bás-
ní Garmoa a písněmi, ve kte-
rých se ozývaly motivy z re-
voluce. Žarov byl účastníkem
památného sjezdu sovětské mlá-
deže, kde Lenin promluvil his-
torickou řeč ke komsomolcům.
Ve Velké vlastenecké válce slou-
žil Žarov ve válečném námoř-
nictvu. Napsal mnoho veršů, e-
pických básní, Bohatýr, Kerim
a jiné. K jeho jubileu vydává
Mladá garda knihu Výbor z
básní. Večera se zúčastnili jed-
nak jeho kolegové v práci a
jednak spolubojovníci z války,
zástupci Ústřed. výboru strany,
mnoho umělců, skladatelů a her-
ců. Žarov obdržel čestnou adre-
su Ústředního výboru strany a
odznak komsomolce.

Týden dětské knihy. Na přis-
tí měsíc připravuje se v Moskvě
a dalších městech obvyklý kaž-
doroční týden dětské knihy. V
tomto týdnu budou uspořádány
schůzky autorů a ilustrátorů

čtenářů, literární koncerty pro
učitele a rodiče. Program obsa-
huje též cyklus přednášek o dět-
ské knize a o dílech, která byla
vyznamenána cenou. V Moskvě
se tento týden chystá Dům dět-
ské knihy.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ

Histologie a mikroskopická
anatomie - I. díl Histologie na-
psal Dr F. Studnička, profesor
Karlovy university v Praze. S
obrázkovou částí. Stran 110,
obrázková část stran 43. Vydal
Melantrich. 150 Kčs.

II. díl Mikroskopická anat-
omie. Napsal Dr Jan Wolf, pro-
fesor Karlovy university v Pra-
ze. Zvěrolékařský dodatek na-
psal Dr K. Sulc, profesor vy-
soké školy zvěrolékařské v
Brně. Stran 170. Obrazková
část 109. Vydal Melantrich. 190
Kčs.

Láska a smrt. (Výbor lidové
poesie.) Uspořádal Fr. Halas
a Vladimír Holan. Úprava a
obálka Frant. Muzika. Vydal
Melantrich. Stran 368, 120 Kčs.

J. B. Priestley: Skrytý
sen. V anglického originálu
The Secret Dream přeložil Ce-
něk Sovák. Nakladatelství Vla-
dimír Zikeš v Praze. Stran 63,
28 Kčs.

František Swidzinski:
Krutá lhostejnost. Román. Tře-
tí svazek VII. řady edice Za
svobodu. Obálka Josef Paukert.
Vydavatelství Za svobodu v
Chebu. Stran 430, 129 Kčs
brož., 164 Kčs váz.

František Papánek: Zá-
kladné otázky lesnej ekonomii-
ky. Obálka L. Čáder. Naklad-
atelství, Bratislava. Stran 161,
70 Kčs.

N. Melníková - Pa-
poušková: Lubok neboli
ruské lidové tisky. II. svazek
knihovny Malé knihy kultur-
ně-historické. S obálkou, před-
sádkou a v úpravě Bohumila
Trity. Vydalo Aventinum. Str.
105, 90 Kčs brož., 120 Kčs váz.

Josef a Miroslava Toma-
novi: Vinice. Hra o pěti jed-
náních. Vyd. Melantrich. Obál-
ku navrhl Zdeněk Rossmann.
Stran 115, 50 Kčs brož.

Budujeme pohraničí. Výkla-
dy předsedy osídlovacího úra-
du M. Kreysy v osídlovacím
výboru ÚNS. Vydalo tiskové
oddělení osídlovacího úřadu v

Z BAJEK KARLA ČAPKA

Plevel

Já vím, sousede jilku: proti
mně je hotové spiknutí. Když
sečou louku, je to jen proto,
aby mne zničili. Poslali na
mne krupobití; chtějí mne
spálit sluncem; zjednali se
proti mně krtky a žízaly. Ale já
se nedám. Já vím, proč mají
na mne spadeno. Oh, já bych
mohl povídat věci!

Květináč

To koukáš co? Jak jsem vy-
rostl od jara! Co mám listů! Jak
krásně kvetu a voním!

Žížala

Brrr! Honem do země! Rych-
le se zarýt do povětří, vlhké
půdy! Hu, sáhl na mne člověk!
Jak je odporně suchý a teplý!
Nesnesu toho, obrací se mi za-
ludek! Fil!

Strom

Daleko vidět: to se musí vy-
soko vyrůst.

Liška

Všechno živé se dělí na tři
druhy: na nepřátele, na konk-
urenci a na kořist.

Plevel

Velebný strom, bahl Počkej-
te, až mně bude pět set let!

Kvěť

Ze voním? Ze jákám hmyz?
Ach, vidíte, o tom já ani ne-
vím!

Housenka filosofská

Jděte mý s člověkem! Tako-
vý relativista! Tvor, který ž-
ře všechno! Co mne se týče,
já uznávám jen listy řešetlák-
kové.

Bacillus Koch

Tuberkulóza? Co je to?

Hnědý mravenec

Svoboda mravencům! Celý
svět mravencům! Ovšem, ne-
směji to být mravenci černí.

Na horách se udrolil
kámen

Tak vida. Tak vida. Taky už
ty hory dohrály!

Střecha

Já vím, já vím; na mně nic
není, na mne se nikdo nedívá.
Ale jak jsem krásná, když se
lesknu v dešti! A, jak se v tu

THE TIMES

WEEKLY EDITION

World news and England's
views . . . in an hour or so
of reading

THE WEEKLY EDITION of The Times returns to the kiosks on Friday, November 15, after a long absence due to the war, and then to the strict paper rationing in England. In form and content the *Weekly Edition* is a compact version of The Times daily and has been published continuously since 1877. Its 20 to 24 pages contain all the important world news and news of England of the current week—with England's authentic opinions on that news.

Though a complete newspaper with full reports of industry, finance, sports, books, theatres, art, letters to the Editor, and many photographs, the *Weekly Edition* is so compactly edited that, in an hour or so of reading, the busy man and woman can see all the world through English eyes.

It is said that the readers of The Times are "the most intelligent public in England, because they are the best informed." The aim of the *Weekly Edition* is to extend the 160-year-old tradition of The Times—one of the most influential newspapers in the world—and by objective presentation of to-day's news and views, to strengthen the happy bonds of trade and culture, themselves traditional, that have long existed between England and Czechoslovakia.

On Sale November 15
8cr. a copy

OR 1 YEAR 360CR.
6 MONTHS 180CR.
3 MONTHS 90CR

SPECIAL OFFER: A subscription for 12 months placed to-day will bring you the WEEKLY EDITION from now until the end of 1947, at the same price as a 52-week subscription.